

Tartu Ülikool
Usuteaduskond
Vana Testamendi ja semitistika õppetool

Nazari Goudin

Seksuaalsus judaismis ja juudi religioosse seadusandluse dünaamilisus
intiimsuhete reguleerimisel

Magistritöö

Juhendaja

Anu Põldsam, PhD, Tartu Ülikool

Tartu 2017

Sisukord	
Sissejuhatus.....	3
1. Juudi seadusandlusest	9
1.1 Seadusandluse kujunemine	9
1.2 Neli judaismi voolu	10
1.3 <i>Halaka</i> roll judaismi eri vooludes	12
2. Keha ja soolisus judaismis	15
2.1 Keha ja sugu juudi religioossetes tekstides	15
3. Seksuaalsus <i>halaka</i> 's	18
3.1 Heteroseksuaalsed suhted	20
3.1.1 Abielu ja pere.....	21
3.1.2 Erijuhtumid	24
3.2 Seksuaalsus ultra-ortodoksses kogukonnas	25
4. Homoseksuaalsus judaismis.....	28
4.1 Homoseksuaalsuse määratlemine	28
4.2 Hoiakud homoseksuaalsuse suhtes	29
4.2.1 Traditsioonilised hoiakud.....	29
4.2.2 Liberaalsed hoiakud	30
4.2.3 Rekonstruktsionistlik positsioon.....	31
Kokkuvõte:.....	39
Kasutatud kirjandus	45
Summary: Sexuality in judaism and the flexibility of jewish religious law regarding the sexual relationships.....	49

Sissejuhatus

Antud töö uurib arusaama keha, soost ja seksuaalsusest judaismi peamistes vooludes – ortodoksses, reformistlikus, konservatiivses ja rekonstruktsionistlikus judaismis. Uurimuse käigus võrreldakse nende voolude seisukohti eelkõige seksuaalsuse (eelkõige homoseksuaalsuse) suhtes ning seda juudi religiooniseaduse ehk *halaka* kontekstis, üritades tuvastada viimase paindlikkust seoses religioossete kogukondade ees seisvate probleemidega, mis on seotud muutunud arusaamadega soost ja seksuaalsusest.

Magistritöö teema valik

20. sajandi keskpaigas alguse saanud arengud soolisuse mõistmisel ning muutused arusaamades soost, sugupooltest ning seksuaalsest orientatsioonist on esitanud väljakutse ka monoteistlikele religioonidele ning nende traditsioonilisele arusaamisele soolisusest ja seksuaalsusest. Erinevate konfessioonide hoiakud neis küsimustes on ühtlasi heaks lakmuspaberiks nende paindlikkuse ja kohanemisvõime uurimisel. Magistritöö teema valik on tingitud autori soovist vaadelda, mil moel see probleematika kajastub juudi religioonis – kuidas tuleb judaism toime uute väljakutsetega ning mida võib selles valguses öelda juudi religiooniseaduse jäikuse või paindlikkuse kohta.

Tänapäeval esineb judaism üldstatult neljal kujul: ortodoksne, konservatiivne, reformistlik ja rekonstruktsionistlik judaism. Nende hoiakud religiooniseaduslikes küsimustes võivad olla väga erinevad. Ühelt poolt on uuemad voolud, 19. sajandil tekkinud reformistlik ja konservatiivne liikumine ning 20. sajandil alguse saanud rekonstruktsionistlik judaism, traditsiooniliste judaistlike väärtuste suhtes skeptilised, pidades neid jäikadeks ja iganenuteks. Teisalt on modernsus jättnud traditsiooni tahaplaanile ning tegelenud uute teemadega, mis aga on kaugenenud religioonist kui kindlast uskumuste, normide, tavade ja institutsioonide süsteemist. Siit omakorda tõuseb küsimus, kui kõik eelnimetatud neli voolu esindavad judaismi, mis siis on judaistlik arusaam nt seksuaalsusest.

Judaism on Euroopa kultuurikontekstis oluline religioon, mis on andnud

sisendi nii kristlusesse kui ka islamisse. Palju judaismi käsud ja keelud tuginevad otseselt või kaudselt enam kui 2000 aastat vanale juutide pühakirjale ja selle tõlgendustele. Läbi ajaloo on juudi religiooniseadust proovile pandud variseride ja saduseride poolt. Sama olukord valitseb ka tänapäeval, kus religioonilt oodatakse uut suhtumist ja uusi reaktsioone kaasaja probleemidele. Ortodoksne judaism on pooldanud ranget lähenemist *halaka*'le ja pühakirjale. Ülejäänud kolm suunda on üritanud kombineerida välisest, mitte-juudi keskkonnast pärit uusi mõttesuundi juudi judaismi põhimõtetega. Reformistlik ja rekonstruktsionistlik judaism on jäänud kõige kaugemale juudi seadusest, kuna need voolud ei loe seda ("pühaks" (Jumala ilmutatud sõnaks)) dogmaks, vaid lähenevad sellele individuaalse interpretatsiooni kaudu jättes endale õiguse otsustada, mida seadusest vastu võtta, mida välja jätta. Ortodoksse traditsiooni järgijad seevastu üritavad seadusekuulekalt käske täita, kuna nad arvavad, et *halaka* puhul on tegemist Jumala seadusega, mida tuleb rangelt järgida. Konservatiivne judaism seevastu balanseerib kusagil vahepeal, kus ühelt poolt on soov jääda põhiväärtuste nagu sabati ja juudi püha pidamise, košser toitumise juurde, mis juutide jaoks kesksel kohal, teisalt vastu tulla uutele väljakutsetele.

Aja jooksul on judaismis muutunud ka suhtumine soo ja keha käsitusse probleemisse, mida antud töös samuti analüüsitakse. Judaism traditsioonilises mõttes on vaadelnud sugu kui kindlate rollide ja ülesannetega subjekti, mille printsiibid on kirja pandud Tooras ning mille jaoks lisaseadused on kirja pandud juudi õpetlaste poolt Talmudis ja muudes autoriteetsetes allikates. Arvatakse, et judaism on täielikult patriarhaalne religioon, kuna enamus aspekte, mis on seotud Jumala ja inimese suhtega on seotud Jumalaga ja mehega. Naise hääl on olnud unustatud. Antud problemaatikat hakati tõstatama 20. sajandi feministliku mõttevoolu raames, kus naistele üritati anda võimalus rohkem kaasa rääkida ja väljuda suletud eraelu sfäärist. See tõi endaga kaasa muutusi juudi kogukonnas kõikidel tasemetel. Keha kontseptsioon on omandanud samuti teistsuguseid definitsioone, kuid seda juba uuemate liikumiste raames. Ortodoksne judaism on siinkohal jäänud endisele seisukohale, kuigi ajalooliselt on peetud arvukaid diskussioone ka keha teemadel, kuid mitte eetilises ega ühiskondlikus mõttes, vaid seadusandlikus mõttes.

Magistritöö eesmärgist

Magistritöö laiem eesmärk on anda ülevaade juudi religiooniseadusest *halakast* tulenevatest arusaamadest inimese kehast, soolisusest ja seksuaalsusest ning hoiakutest nende suhtes. Kitsamaks eesmärgiks on näidata, millised on judaismi nelja põhivoolu kokkupuutepunktid ja erimeelsused suhtumises seksuaalsusesse ning eelkõige homoseksualismi. Töö käigus analüüsitakse, kuidas on kujunenud arusaam seksuaalsusest ja suhtumine sellesse judaismis kujunenud ning milliste probleemidega judaism täna selles kontekstis tänapäeval silmitsi seisab. Ühtlasi on uurimistöö eesmärgiks tuua selgemini välja ortodoksse liikumise seisukohad seksuaalsuse teemal, kuna selle osalus kõnealuses diskussioonis on suhtelist väike, sest enamuse vastavasisulisi uuringuid põhineb feministlikel uurimustel, milles ortodokssed seisukohad ei leia eriti kajastamist (v.a tekstide analüüsi osas, mis aga erineb sellest, kuidas kogukonnad seksuaalelu tegelikult reguleerivad).

Püstitatud eesmärkidest lähtuvalt on peamiseks uurimisküsimuseks see, kas ja kuivõrd erinevad on judaismi sees valitsevad arusaamad ja hoiakud seoses seksuaalsusega ning kuivõrd paindlik on *halaka* sellesisuliste küsimuste suhtes.

Meetod

Magistritöö meetodiks on sekundaarallikate metaanalüüs ja vähesel määral ka allikate (Toora, Talmudi, rabide responsa) sisuanalüüs. Töö aluseks on akadeemilised uuringud ning publikatsioonid, mis on analüüsinud antud teemat erinevatest vaatepunktidest. Antud magistritöö on pigem deskriptiivse iseloomuga ning üritab võrrelda akadeemiliste uuringute lähenemisi analüüsides seda, kuidas üks või teine autor on kõnealust probleemi käsitlenud ning millistele algallikatele on tuginetud.

Antud uurimuse autor on viimased viis aastat olnud ortodoksse kogukonna juures ning uurinud *halaka*-põhise elu kujunemist ja selle reeglite täitmist. Väited ja hinnangud, mida antud töös esitletakse, põhinevad viis aastat kestnud vaatlusel,

mis on toimunud Tallinna, Peterburi, Riia ja Iisraeli ortodokssetes kogukondades. Samuti autor on viinud läbi mitmed intervjuud juhtivate ortodokssete liidritega vene juudi kogukonnas Venemaal ja Iisraelis ning saanud teadmisi ja kogemusi ka kogukondade esindajatelt otse.

Halakast ja seksuaalsusest senistes uurimustöodes

Seksuaalsuse käsitus feministlike suundade raames hakkas arenema juba 20. sajandi alguses USA-s. Hakati käsitlema soolisuse, naiste rolli õiguste, keha ning seksi probleemi. Paraku ei ole probleemi Eesti judaismi kontekstis akadeemilises ruumis palju käsitletud. Homoseksuaalsust on praeguseks juba palju uuritud. 20. sajandi teises pooles on reformistlik ja rekonstruktsiooniline judaism tõstatanud homoseksuaalsuse küsimusi, mis seotud kogukonnaliikmete määramisega. Siiski on väga vähe uurimistöid, mis tõstatavad nelja judaismi positsioone võrdselt ning võrdleks neid paralleelselt kui *halaka* interpreteerimise erinevaid formaate.

Antud töö on esimene eestikeelne uurimistöö, mis käsitleb seksuaalsust, *halakad* ja seadusandluse mõistmise dünaamikat judaismi eri vooludes. Mõjukaimad *halaka* ja seksuaalsuse esindajad on ortodoksne Shmuley Boteach, reformistlik rabi Dana Evan Kaplan, konservatiivne rabi Elliot N. Dorff.

Magistritöös kasutatud materjalidest

Magistritöö materjalideks on akadeemilised publikatsioonid ja raamatud, mis ilmunud viimase kümne aasta jooksul. Töös on kasutatud ka vanemaid publikatsioone, kuid need käsitlevad klassikalisi vaatepunkte, mitte tänapäevast lähenemist.

Magistritöös kasutatakse akadeemilisi publikatsioone, millest kõige tähtsamad on Rosenthali uurimus judaismi eri voolude üldisest võrdlusest, Greenbergi uurimus homoseksuaalsusest, Alperti uurimistöö, milles ta esitab oma rekonstruktsionistliku positsiooni.

Lisaks toetub töö autor isiklikele vestlustele juudi kogukonna liikmetega (vt Lisa 1).

Magistritöö kirjutamisel ette tulnud raskused

Magistritöö kirjutamisel oli problemaatiline näidata ühelt poolt *halaka* seisukohta, teiselt poolt tuua välja judaismi liikumiste eri voolude seisukohad, kuidas need suhtuvad *halaka*-sse. Autor tegi antud töös valiku mitte keskenduda *halaka* detailsele uurimisele, vaid uurida, kuidas on judaismi eri voolude esindajad enda jaoks *halakad* mõtestanud ja millised hoiakud selle põhjal kujundanud. *Halaka* seisukoht vajab rabiinlike reeglite järgi eraldiseisvat interpretatsiooni ja eksegeesi. Näiteks kaasneb iga *halaka* seisukohaga Talmudis kolm-neli eriarvamust, kuidas üht-või teist *halaka*-d mõista – seega muutub see omaette diskursuseks, mida antud töö ei ole (enda) eesmärgiks seadnud. Töös kontsentreerun sellele, kuidas ortodoksne, reformistlik, konservatiivne ja rekonstruktsionistlik judaism käsitlevad seksuaalsust *halaka*-st lähtuvalt.

Töö struktuurist

Töö on jaotatud nelja ossa. Esimene osa kajastab lühidalt juudi seadusandluse loomislugu ja selle loomust. Samamoodi on esitatud judaismi eri voolude suhtumine *halaka*-sse. Peamine eesmärk on anda lugejale arusaamine, mis põhjusel seadusandlus ehk *halaka* loodi, millised olid selle muutused ajas ja kuidas need muutused on tänapäeval põhjustanud traditsioonilise judaismi killustumise.

Uurimistöö teises osas on kirjeldatud keha ja soolisuse problemaatikat. Millised võtmemõisted on vajalikud keha ja soolisuse mõistmiseks traditsioonilises judaismis ning kuidas see arusaamine on transformeerunud judaismi uuteks vooludeks (liikumisteks).

Töö kolmas osa käsitleb seksuaalsust ja *halaka*'d: kuidas on seksuaalsuhted reguleeritud, milline seadusandlus kehtib, kuidas uued usuvoolud sellesse suhtuvad ning kuidas käsitlevad *halaka*'d ja seksuaalsust. Peatükis vaadeldakse heteroseksuaalse suhte ülesehitust, abielu ja pere funktsiooni laiemalt,

erijuhtumeid, kus *halakast* lähtuvalt on raske kujundada üht- või teistsugust seisukohta soolisuse kohta, ning seksuaalsust ultra-ortodoksses kogukonnas.

Töö neljandas osas on kirjeldatud homoseksualismi fenomeni, selle käsitlemist traditsioonilisest seisukohast ja lähtuvalt liberaalsetest vaadetest.

Töö võetakse kokku autoripoolse analüüsiga, milles püütakse näidata, kuidas tuleks mõista modernseid liikumisi ja millised võiksid olla tulevikuvaated judaismi edasise arengu suhtes.

Lisas on toodud intervjuu ortodoksse rabiga reformistliku liikumise teemal.

1. Juudi seadusandlusest

1.1 Seadusandluse kujunemine

Halaka on juudi religioosne seadusandlus, mis hakkas kujunema 2000 aastat tagasi ning on siiani aluseks kõikidele juudi kogukondadele. *Halaka* eesmärk on anna juhiseid juudile, kuidas ta peab käituma kõikides elu olukordades.

Paljud seadused, mis kehtisid tolleaegses ühiskonnas, põhinesid enamjaolt tavadel. Hiljem, peale Teise templi hävitamist, olid need peale surutud autoriteetide poolt (Zeitlin lk 8). Tekkis eristus kahe Toora suhtes, üks oli suuline Toora, Teine kirjutatud Toora. Zeitlin kirjutab, et tannaiitlikest allikatest ning samuti Josephusele tuginedes on teada, et moodustus kaks leeri: saduserid kes eirasid suulisi seadusi (toetusid ainult Toorale), samas kui variserid võtsid need vastu (rohkest toetusid suulisele traditsioonile) (Zeitlin lk 9-10). Juba tollel ajal toimus judaismis mitmekesine dispuut seaduse tõlgendamise suhtes. See debatt kestab tänapäevani nelja põhilise judaismi suundade sees, mis selles töös käsitletakse.

Periood, mida nimetatakse sel ajajärgul tegutsenud õpetlaste ehk *tanna*'de (hbr k sg *tanna*, pl *tannaim* – „kordaja“) järgi tannaiitlikuks perioodiks, oli judaismi ajaloos eriline. Sellel perioodil toimusid radikaalsed muudatused. Prohvetlus oli suletud. Vastutus seadusandluse eest läks üle õpetlastele, spetsiaalselt ettevalmistatud inimestele – rabidele – inimestele, kes olid pädevad pühakirju lugema ja suuliselt tõlgendama (Zeitlin lk 12). Kõik see juhtus olukorras, kus juudid järjest rohkem sattusid pagendusse- tekkis oht kaotada juudi suuline traditsioon. Selle tõttu löid *tannaim* Mišna, kirjapandud suuline Toora (Dorff ja Rosett lk 133).

Peab silmas pidama, et *halaka* ei ole seadus, mis põhineb Heebrea Piiblis, vaid need on kaks eri asja¹. *Halaka* on dünaamiline seadusandlik mehhanism, mis on alguse saanud piibli kujunemise aegadest ning mille interpreteerimist on jätkatud

---

¹ Täpsustuseks: *halaka* seadusi ei ole võimalik leida Heebrea Piiblis, näiteks: kas tohib elektrit lülitada sabbat ajal? Heebrea Piiblis võib leida üldiseid postulaate, kuid regulatsioonid tulenevad rabidelt.

kogu möödunud aja jooksul ning mida tehakse siamaani, kohandades uusi seadusi ühiskonna arenguga käsikäes käies (Dorff ja Rosett lk 25). Selline mitmekesisus on andnud võimaluse paljude judaismi voolude tekkeks. Tänapäeval on neist põhilisteks ortodoksne, reformistlik, konservatiivne ja rekonstruktsionistlik judaism.

Ortodoksse judaismi jaoks on *halaka*'s kirjeldatud kaks varianti, kuidas seaduse raames käituda. Esimene on tegutsemine seadusega kooskõlas, teine tegutsemine vastuolus seadusega. Samuti võib ortodoksi jaoks *halaka* seadusi käsitleda veel kahel moel: esimene ütleb, et seadusel on tagajärjed selles maailmas (*'olam hazze*), teine, et tagajärjed on tulevas maailmas (*olam habba*) (Dorff ja Rosett lk 34). Nii näiteks ei too sabati reeglite rikkumine kaasa tagajärgi selles maailmas, kui tegemist ei ole avaliku korra rikkumisega, vaid karistus tuleb järgnevas maailmas, kus kõige hullemaks karistuseks on järgmisest maailmas ilmajäämine.

Teine *halaka* mõte on korrastada see maailm ja teha maailm (inimesed) paremaks – seda nimetatakse *tiqun 'olam*-iks. *Tiqun 'olam* iseseisvalt on tähtsal kohal selle maailma, *'olam hazze* suhtes reformistliku, konservatiivse ja rekonstruktsionistliku voolu seisukohast (Butler lk 65). See tähendab ühiskondlikku harmooniat ja head elu. Kuid eelnimetatud kolm ei paiguta seda *'olam habba*' kategooriasse, järgneva maailma perspektiivi, mida teevad ortodoksid, vaid paigutavad mõlemad tähtsale kohale, nii selle maailma, kui ka järgneva.

1.2 Neli judaismi

Antud töös on käsitletud nelja judaismi liikumist, mis on kõige suuremad ja kõige tähtsamad tänapäeval. Reformistlik judaism moodustab 35% ameerika juutidest, konservatiivne judaism 26%, 10% ortodokssed juudid,

rekonstruktsiooniline judaism 2% (vaatamate väiksele numbrile nende mõju on üsna suur) (De Lange lk 5).

Ortodokssed juudid on need, kes järgivad traditsioonilisi uskumusi ning tavasid judaismi religioonis. Nad väga rangelt peavad koššer toitumise seadusi, peavad sabati ning väga lihtsalt on eristatavad nende riietuste läbi. Mehed läbivad ümberlõikuse protseduuri, siis kui peale sündimist saavad 8 päevaseks. Täiskasvanuna nad kannavad musti ülikondi ja kaabut, paljud jätavad endale kasvama oimulokid. Naised tihtipeale kannavad mütsi või teisi pead katvat riidet (ka parukas) ning riietuvad tagasihoidlikult (vastavalt *halakale* seelik peab olema üle põlve ning varrukad üle küünarnukkide, samuti rinna osa peab olema kaetud). Ortodokssetes sünagoogides on mehed ja naised eraldatud (De Lange lk 74).

Reformistlik judaism tekkis 19ndal sajandil kui liikumine, mis tahtis sobitada judaismi ühte liini Ida Euroopa valgusajastusega. Reformistlikud juudid eemalduvad endast dogmaatilist ning vananenud praktikatest, mis on ortodokssetel juutidel. Nad fokuseerivad oma tähelepanu mitte niivõrd traditsiooniliste käskudel ning rituaalidel, vaid eetilistel usulistel dimensioonidel. Reformistlikud juudid viisid üle sabati pühitsemise laupäevalt pühapäevale, tihti loevad pühakirja riigikeeles, heebrea keele asemel. Sama moodi nad panevad kõrvale koššer toitumise reegleid ning riietumis eeskirju, harvaesinevalt viivad läbi ümberlõikuse. Selleks, et religioon oleks relevantne ning päris, peaks see olema reformitud ning üle vaadatud teatud aja tagant, mis tähendab vahest fundamentaalsete viiside muutumist, mida religioon praktiseerib. Reformistlik judaism on suurim judaismi liikumine Ameerika ühendriikides (De Lange lk 76).

Konservatiivne judaism samuti sai alguse 19ndal sajandil vastureaktsioonina Reformistliku judaismile, kes liiga äärmuslikult eemaldus traditsioonilisest judaismist. Nende arvates reformistid lõikasid ära liiga palju aspekte, mis on hädavajalikud juudi religioonile, seega jääb see ortodoksse ning reformistliku judaismi vahele. Paljud praktikad on säilitatud, kuid paljud on ka

reformitud. Konservatiivne judaism on teine suurim liikumine Ameerika Ühendriikides (De Lange lk 75).

Rekonstruktsionistlik judaism esindab vahepealset religioosse ning sekulaarse judaismi vahel. Rekonstruktsionistliku liikumise loojaks on Mordehai Menahem Kaplan (1881-1983), Ameerika konservatiivne rabi. Rekonstruktsionism kombineerib endas Iisraeli rahva toetus ning samas jätab kõrvale teoloogia, mis tugineb imedele ning ebaloomulike võimetele. Tulemusena süsteemis on olulisel kohal traditsioonide tähistamisel ning kogukonna töö, kuid lõigatakse läbi *halaka* jumalik päritolu. Juudi praktikad ei tulene jumalalt, vaid sellest ajaloolisest missioonist ning juudi rahva identiteedist (De Lange lk 82).

1.3 *Halaka* roll judaismi eri vooludes

Halaka hõlmab endas Heebrea Piiblit, Suulist Seadust, mis sisaldab midraše, Mišnad ja Gemarad, *rišonim* ja *aharonim* töid ning ka tunnustatud autoriteetide otsuseid. Ortodoksne, reformistlik, konservatiivne ja rekonstruktsionistlik judaism loevad *halaka* tekste igaüks oma pilgu läbi. Ortodoksides jaoks on *halaka* seisukoht ainuke õige judaismi tõlgendus (Rosenthal, 487 vt. lisaks Lisa 1 intervjuud).

Probleem, miks ei ole judaismis välja kujunenud kindlat seadusandlust, milles oleks ainult üks arvamus, tuleneb juba ajalooliselt Talmudist, kus suulise traditsiooni kirjanemisel on olnud mitu eriarvamust. Sellegipoolest, fundamentaalsed, üldised printsiibid jäävad kehtima igal juhul ning eriti pere ja seksuaalsuse teemadel, kuna see on juudi kogukonna jaoks kõige tähtsam aspekt ellujäämise mõttes (Glassgold 71).

Tänapäeva seisuga ortodoksses judaismis lahendavad *halaka* otsuseid *poskim*, suur rabiinlik autoriteet, kes on elus ning annab korraldusi, kuidas lahenda ühte või teist probleemi *halaka* seisukohast. *Poskim*-eid võib olla mitu ning ka arvamused ühe ja sama probleemi kohta on erinevad. Seega on iga kogukonna

individuaalne eesmärk leida lahendusi kerkivate probleemide jaoks. Küsimused, mis puudutavad väiksemaid asju (igapäevarituaalide, pühade puhul) on lahendatud rabide poolt, kes tegutsevad kogukonnasiseselt. Tänapäeval elavatest *poskim*-idest on kõige autoriteetsemad Iisraelis tegutsevad rabi Aharon Yehuda Leib Shteinman ning rabi Shmuel Kamenetsky, kes siis suuremate probleemide üle arutlevad ning annavad välja käsked ja otsused. Kõik see toimub enamasti suuliste käskude teel, mida ise juudid kirjalikul kujul edasi levitavad. *Poskim*-iks ei ole võimalik saada, tegemist on lihtsalt suure intellektuaaliga, kes teab peast väga palju talmudi, *šulhan aruhi*² ning teisi halakilikke tekste ning on väga kompetentsed just teadmiste poolest (tihti peale nimetatakse neid ka *gaon*-ideks, geeniusteks, nende kolossaalse teadmistemahu tõttu).

Reformistlik judaism on pluralistliku hoiakuga, mis näeb küll *halaka*-s väärtust, kuid ei võta seda vastu kui “taevalikku päritolu”. Reformistlik judaism saab alguse *haskala*-st, valgustusajastust, mis mõjutas juudi mittereligioosseid mõtlejaid leiutama suunda, kus oleks arvestatud uuenduste ja saavutustega, mis tolle aja ühiskonnas olid levinud (Prell 575). Jудаismi reformistlik suund on üritanud käia käsikäes modernsete vaadete levikuga. Reformistlikud otsused tulenevad organisatsioonilt Central Conference of American Rabbis (Rosenthal 488).

Judaismi konservatiivne suund on reformistliku ja ortodoksse judaismi vahepealne – tunnistatakse tekste ja traditsioone, kuid välistatakse neid käsked, mis tunduvad tänapäeval ebaetilistena. Fookus on pigem ajaloolisel ja filosoofilisel käsitlusel. Konservatiivse judaismi seadusandlikud otsused tulenevad The Rabbinical Assembly otsustest ja institutsioonilt Committee on Jewish Law (Berke lk 33).

Judaismi rekonstruktsionistlik liikumine ei tunnista tekstide pühalikku päritolu. Juudid valivad ise, kuidas nad *halaka*-st juhinduvad, kuid kohustuslikku sidet sellega ei ole. Rõhk on personaalsel mõttel ja sotsiaalsetel väärtustel

---

² Seaduste kompleks, *halaka* osa, mis reguleerib juudi kõiki elu valdkondi, kirjutatud 16. saj rabi Josef Karo poolt, Hispaanias.

(Rosenthal 489, Greenberg lk 30). Rekonstruktsiooniline judaism, nagu nimigi ütleb, üritab judaismi ümber kujundada nii, et judaism saaks igäühe jaoks personaalseks religiooniks, mida ta enda jaoks loob (Kirchner lk 450).

Üldistatult võiks judaismi nelja voolu kategoriseerida järgmise küsimuseasetusega:

Ortodoksne judaism – kuidas säilitada oma väärtusi ning kanda pühakirjatõdesid ja traditsiooni edasi muutumatul kujul.

Reformistlik – kuidas integreerida uusi mõttesuundi ja ühendada neid judaismiga.

Konservatiivne – kuidas ühelt poolt säilitada kõige tähtsamat judaismi, samas arendada ja parendada seda reageerides uutele väljakutsetele.

Rekonstruktsionistlik – kuidas teha nii, et judaism oleks igäühe jaoks individuaalne ja paindlik, selleks, et inimene ise saaks valida, mida ta tahab judaismist enda jaoks võtta (mis talle sümpatiseerib).

2. Keha ja soolisus judaismis

2.1 Keha ja sugu juudi religioossetes tekstides

Ortodoksne arusaam kehast ja soolisusest tugineb suuresti loomismüüdile ja selle kohta kirjutatud kommentaaridele. Loomismüüdi järgi, mis on kirjas Heebrea Piiblis, on inimene juudi kommentaari järgi loodud androgüünina. Lahav pakub ka selle tõttu versiooni välja, et ja jumalal endal ei ole sugu – kuna esimene inimene oli androgüün ning samas oli loodud ka jumala näo järgi (Lahav lk 50).

Inimene on loomismüüdis loodud mehe ja naisena. Paraku ei ole mees ja naine alguses eraldi subjektiteedid, vaid tervik. Berešit esimeses peatükis salmis 27 on kirjutatud: “mehe ja naisena lõi Jumal neid”.

Sellegipoolest jääb ikkagi arusaamatuks, kuidas naise ja mehe sisu erineb. Selge on siin see, et inimene kui olend esineb kahel kujul. See, et inimene oli kakssooline alguses, ei anna arusaama, mida see võiks tähendada, mis on selle mõte.

Midraš Berešit Rabba 8:1 ütleb, et Esimesel inimesel oli kaks nägu, üks ühel pool, teine teisel pool. Jumal eraldas nende seljad, luues kaks selga. Midraš ütleb samas, et sealjuures ei olnud tegemist küljeluu tüki eraldamisega, vaid sõna “*mitzalosav*” tähendab “poolt”. Seega ühelt poolt oli jumala loodu mees, teiselt poolt naine. Samuti lisab midraš, et esimene inimene oli loodud elutu massina, mis ei olnud võimeline liikuma ühelt Maa poolelt teisele.

Eelnimetatud on üks tõlgendamisviisidest. Teine käsitleb seda, miks jumal eraldab naise just küljeluust. Midraš kirjutab selle kohta:

“Rabi Jehošua Sinhinist ütles rabi Levi nimel, “Ja ta lõi (ehitas)” on kirjutatud; Ta mõtles kust kohast teda luua (naist). Ta ütles: ma ei loo teda peast, et ta ei oleks üleolev; ma ei loo teda silmast, et ta ei oleks edvistav; ma ei loo teda kõrvast, et ta ei oleks pealtkuulaja; ma ei loo teda suust, et ta ei oleks lobiseja; ma ei loo teda südamest, et ta ei oleks kade; ma ei loo teda käest, et ta ei oleks varas; ma ei loo jalast, et ta ei jookseks ringi; vaid, ma loon teda kõige tagasihoidlikumast kohast inimeses, et isegi kui inimene on

paljas, on see koht kaetud. Ning ta lõi igat jäset naises öeldes: ole vaga naine, ole vaga naine.” Midraš Berešit Rabba 18:2

Nii soorollid kui ka keha roll on ortodoksses judaismis olnud funktsionaalse käsitlusega. Mehel ja naisel on erinevad rollid nii keha kui soo mõttes. Ühelt poolt on rituaalne pool, kus naised peavad juhinduma *nidda*³ seadustest (pea katmine, *mikve*’s käimine), ning meestel *tafilin*’i kandmine palvetamisel (Emmet lk 77). Teisalt funktsionaalne pool: mehed peavad õppima Toorat, naised kasvatama lapsi. Iga selle tegevuse sees on üsna suur hulk kohustusi, mida mõlemad peavad täitma. Meeste osakaal religioossete kohustuste täitmisel on suurem – kuna neile rakenduvad kõik käsud, mis on seotud ajaga (kõik pühad ja rituaalsed tegevused) (Emmett lk 80). Naiste osalus käskude täitmisel on väike, sest nad on vabastatud kohustustest, mis on seotud ajaga (Ir-Shay lk 95-96). Judaismis ühendab naist ja meest abielu, kus laste saamine ja juudi rahva jätkusuutlikkuse kindlustamine on peamine eesmärk (Ir-Shay lk 97). Samuti on abielus tähtsal kohal seksuaalsuse aspekt kui selline, sest Heebrea Piiblis on seksuaalne protsess seotud ja tuletatud sõnast “*daat*”, mis tähendab ka teadmist. Mehe ja naise üksteisetundmine on võimalik läbi seksuaalse vahekorra, mida omakorda käsitletakse pühitsemisaktina.

Teisalt on näha, et Talmudis kui ka muus juudi religioossetes kirjandustes on küsimus mehe ja naise päritolust alati olnud komplitseeritud, kuid alati ära märgitud. Isaak Luria (1534–1572) oma teoses *Ša’ar haaggilgulim* esitab järgmiseid mõtteid mehe ja naise hinge ümbersündimise kohta. Ta kirjutab:

“Mõnikord mees võib ümbersündida naise kehasse patu tõttu, nagu homoseksuaalsus või midagi sarnast. Naine, kes on saanud mehe hinge, ei saa eostuda ning rasedaks jääda. See naine vajab suuri pingutusi, et ta saaks raseduda ja anda elu. Ainuke tee, kuidas ta seda teha saab, on see, et mõni teine naishing peaks temasse sisenema *iburi*-na (külastaja, sisemise navigatsiooni süsteem).”

---

³ menstruaalne periood

“On teada, et siis kui Isaak oli sündinud, oli ta sündinud naise hingega... ning läbi *akeidah* (sidumise) sai ta mehe hinge, mis saab mõjutada (eostada).” *Ša’ar haggilgulim* ptk 9

Sellise midraši ja kabalistliku narratiivi kaudu saab tutvustada teema metafüüsilist sügavust ning aktuaalsust täiesti ootamatutes stsenaariumites. Kuid siin loomulikult ei räägita füüsilistest interaktsioonidest, vaid hinge olemuslikest struktuuridest.

Judaistlik kehakontseptsioon on samuti tähtsal kohal. Selle kontseptsiooni järgi koosneb keha materiaalsest ja immateriaalsest substantsist. Materiaalset keha kutsutakse “*basar*’iks” – lihaks, mis on seotud verega.⁴ Keha on lõplik ja kokkuvõttes sureb. Tooras on kirjutanud Berešit 6:3: “Minu Vaim ei pea igavesti jääma inimesse, sest ta on ikkagi ainult liha.”

Inimene koosneb vähemalt kahest fundamentaalsest hingest:

Nefeš on kohe Toora alguses toodud kui akt, kus jumal hingab inimese sisse: “Ja Issand Jumal valmistas inimese, kes põrm on, mullast, ja puhus tema ninasse eluhinguse: nõnda sai inimene elavaks hingeks.” Berešit 2:7 *Nešama* iseloomustab tegevust, mis ainult elustab keha, teeb selle liikumisvõimeliseks (Gray 92-93). Samas on ka loomadel “elujõuline hing, *nefesh behemah*.”

Kehaproblematika ortodoksse judaismi jaoks seisneb selles, et kui keha on iseseisvalt juba mõjuv vahend inimese elus, siis otsused, mida inimene langetab seksuaalses mõttes, on kehast sõltuvuses. Ortodoksse judaismi seisukohast ei ole keha ainul see, mis otsustab ja omab mõju (Ringel 26-27).

Eristust keha ja hinge vahel nagu see oli hellinistlikus käsitluses, judaismis

---

⁴ Body In Jewish Theology, Kaufmann Kohler, Emil G. Hirsch

<http://www.jewishencyclopedia.com/articles/3465-body-in-jewish-theology>

kasutatud: 23.03.2017

ei olnud. "Rabide jaoks ei ole inimene tehtud jumalikust hingest, mis on kinni seotud materiaalsesse kehasse; ta on hingestatud füüsiline keha, mis teiste elementide sees sisaldab hinge, mis täidab spetsiifilist ning väga tähtsat funktsiooni" ning selles mõttes on "rabiinlik vaade heteroseksuaalsusele on olnud positiivne ning on kehalisuse esmatähtis element, mis teeb mehe ja naise keha keskseks olemise aspektiks" (Shai secunda 62-63).

3. Seksuaalsus *halaka's*

Üldiselt on religiooni positiivne suhtumine seksuaalsusesse olnud üsna sobimatu. Konservatiivseid religioone on vaadeldud kui "seksi" vaenlasi ning neid on kritiseeritud selle pärast, et nad on maha surunud seksuaalseid tundeid ja kogemusi (Avishai lk149). Juudid on käsitlenud seksuaalsust kui positiivset akti, traditsiooni sees olevat. Selles ei ole leitud seksuaalset asketismi nagu see oli välja arendatud kristluses. Samamoodi ei ole seksuaalsus judaismis liigitatud "patu" kategooriasse. Seksuaalsus on naturaalne inimlik akt, mis on inimeseksolemise üks tähtsamaid komponente. Samuti puudub kategooriline eristus keha ja hinge vahel, mis oli olemas kreeklastel (Schwartz lk 19-20).

Halaka keelab abieluvälist seksi ning seksi abielu ajal teistega, lubatud on ainult monogaamia, mis legitimeerib seksuaalse formaadi abielu sees. Kuid kas need aspektid on seksivaenulikud? Avishai toob siinkohal väga tähtsa eristuse, et peale seda kui Foucault inspireeris teadlasi uurima seksuaalsust, eraldusid judaismi uurijad kahte leeri. Ühed ütlesid, et võrreldes kristlastega on judaism keha religioon (milles seksuaalsus on oluline osa), teised väitsid et judaismi suhe seksuaalsusesse on halb. Nende erinevus seisneb selles, et teise positsiooni toetajad tuginevad ainult juudi tekstidele ning üleüldse on tehtud väga vähe uuringuid reaalse seksuaalkäitumise kohta judaismi ortodoksses kogukonnas (Avishai lk 152).

Ortodokssetel juutidel on seksuaalelus oma problemaatika. Mehed ja naised, kes on eraldatud üksteisest algusest peale ega ole kunagi üksteist puudutanud, sattuvad ühel ööl ühte voodisse. See tekitab neis frustratsiooni. Avishai on intervjuudest järeldanud, et esimesel abieluööl mees ja naine lihtsalt ei tea, mida teha kuna ortodoksses kogukonnas neid teemasid kunagi avalikult ei

arutata. Kuid 90ndatel aastatel tehti muudatus ja väga intensiivselt hakkasid tööle nõustajad, kes hakkasid noori seksuaaleluks ette valmistama. Ööre, kus ühel päeval on kõik keelatud ja teisel lubatud, oli liiga järsk ning noored lihtsalt kartsid midagi ette võtta. Religioossed nõustajad hakkasid selgitama, milline on naise ja milline mehe keha ning kuidas intiimolukorras käituda (Avishai lk 155).

Seksuaalharidusega üritati "naisele, kelle jaoks on väga palju keelatud asju ning kes arvab, et tegemist on ebapuhtusega, näidata, et see on nüüd lubatud ning püha" (Avishai lk 156).

Judaismis on üritatud seksuaalsust distantseerida kehast kui sellisest, pühliku akti suunas. Intiimsuhted ei ole enam füüsilised, vaid vaimsed. Seksi pühitsemine seisneb selles, et tuua "kõigeväeline sinna" (Avishai lk 156). Enne seksi loetakse psalme ja palvetatakse. (Samas). Selles protsessis on kehalisus kõrvaldatud (seetõttu on soovitatud vahekorras olla pimedas ruumis, et keha mitte tähele panna ning nautida spirituaalset kogemust) (Avishai lk 157).

Reformistlik suund vaatab seksi kui positiivset akti alternatiivina pühalikule aktile. Reformistlik suhtumine seksuaalsusesse on rohkem avatud ja keha seksuaalsuse varjamine on pigem probleem. Selline suhtumine, nagu kirjutab Avishai, tuleneb rohkem modernsest ja feministlikuks hoiakust (Avishai lk 160).

Ei saa öelda, et ortodoksses judaismis oleks seksuaalsus ka tänapäeval täielikult varjatud. Toimub areng selles suunas, et aidata noortel jõuda õigele rajale ning rääkida seksist kui traditsioonist, mis põhineb pühakirjal ja rabide õpetustel. Samuti üritatakse seejuures tagada tagasihoidlikkus ja vagadus. Samuti püütakse muuta negatiivseid väiteid mehe seksuaalsuse kohta, nagu "see on meeste vajadus" ning "ta on seksuaalmaniakk" (Avishai lk 158).

Seksuaalsuse regulatsioon ortodoksse positsiooni seisukohalt on hädavajalik ja paratamatu. Selle reguleerimata jätmine toob esile riski (Carpenter ja Kaplan lk 926). *Ketuba*-s ehk abielulepingus on öeldud, et mees peab täitma kolm tingimust: tagama toidu, riietuse ning täitma seksuaalseid kohustusi. Kui üks nendest kriteeriumitest jääb täitmata, on naisel õigus lahutuseks. Seksuaalsete kohustuste mittetäitmine on kohtu jaoks piisav argument abielulahutuse andmiseks.

3.1 Heteroseksuaalsed suhted

Eristus *halaka*-s on duaalne: ühelt poolt bioloogiline, teisalt sotsiaalne sugu. Seksuaalne väljendus *halaka*-s on üheselt mõistetav – selle all mõeldakse heteroseksuaalset suhet mehe ja naise vahel, kes on ametlikult abiellunud. Rabid on loonud seadusi, mis aitavad hoiduda abieluvälisest väärtegevustest (patust), mille raames on reguleeritud käitumine, hoiakud, riietus (Maybruch, Pirutinsky ja Pelcovitz lk 374)

Meeste seksuaalsust reguleerib *halaka* väga konkreetset seetõttu, et ära hoida mehe agressiivset ja kontrollimatut tungi. Üks lahendustest sellele probleemile on Toora õppimine. Mees otsib pidevalt seksuaalset rahuldust ning arvatakse, et *ješer hara* 'kihutab teda alati naisega pattu tegema (Greenberg lk 240). *Halaka* seisukohalt on mehed kergesti manipuleeritavad. Arvatakse, et nii naise välimus kui ka hääli loovad mehe jaoks stimulatsiooni, (Rosenthal lk 493-494). Ketubot 64b viitab rabide diskussioonile, kus öeldakse, et mehe tung on väline ning naise tung on sisemine. Sellest järeldatakse, et mehe seksuaalne tung on palju tugevam naise omast. (Rosenthal lk 494). Seetõttu leidsid rabid, et mehe ja naise vahelisi suhteid on vaja reguleerida seadusandlikult. (Rosenthal 496) Risk seisneb selles, et mees toob ühiskonda ja kogukonda lõhenemise hävitades selle. (Samas). Sellegipoolest, kui mees on abielus, ei ole risk sellega lõpuni vähendatud, ta võib iga oma tungile järgi anda. Seetõttu on vastutusrikas roll pandud naistele. Talmudi rabi Ben Azzai on üritanud oma erootilisi suhteid üle kanda Toora õppimisele, mitmeid kordi on mainitud sama tungi ja armastust Toora õppimise vastu. (Greenberg lk 161).

Mehe domineerimine naise üle seksuaalaktis on välja toodud traktaadis

---

⁵ The Marriage Contract (Ketubah), Maurice Lamm

http://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/465168/jewish/The-Marriage-Contract-Ketubah.htm kasutatud: 25.03.2017

Nidda 31b. Mees on see, kes kontrollib seksuaalakti käiku asetades ennast alla, naine on üleval. Antud poos sümboliseerib mehe üleolekut naisest. Murray ütleb, et see ei tähenda, et naisel ei oleks seksuaalaktis aktiivset rolli, vaid *halaka* julgustab meest võtma kontrolli akti üle. (Murray 207).

Maimonides, *Mišne Tora*, *Issreid Bia* 21:9 esitab seksuaalsetele limitatsioonidele väljakutse, kirjutades, et mees võib olla naisega vahekorras siis kui tahab, suudelda mis iganes kohta, ning olla vahekorras nii naturaalselt kui ka mittenaturaalselt. Igasugune intiimsus on mehe jaoks lubatud, kuid kõige tähtsam on see, et ta teeks seda oma abikaasaga (Rosenthal lk 500).

3.1.1 Abielu ja pere

Nii ortodoksne, reformistlik kui ka konservatiivne judaism näevad perekonda kui põhilist keskkonda, kus inimesed paljunevad. Rekonstruktsionistlik judaism arvestab ka homoseksuaalsete suhetega. Esimesed kolm arvavad, et mehe ja naise kooselu hoiab koos jätkusuutlikku juudi elu ehk kogukonda ning näevad rekonstruktsionistlikus lähenemises pigem ohtu ja kaugenemist. (Rosenthal lk 509)

Ortodoksne traditsioon toetab abielu mitmel põhjusel. Esiteks on abielu traditsiooniline juudi institutsioon. Direktiivid on antud *halaka*-st läbi *ketuba* – abielulepingu, mis loob "perekonna puhtuse" ning piirangud sotsiaalsete soo segaduste vältimiseks. Teiseks selle kaudu garanteeritud "juudi kodu". Kolmandaks loob see regulaarse seksuaalelu.

Samuti pooldab seda ka reformistlik judaism, jättes endale siiski õiguse anda naistele rohkem vabadust. Praegusel ajal on reformistlik suund lubanud ka homoseksuaalseid abielusid, rõhk on ka regulatsioonide liberaliseerumisel ja mittetraditsiooniliste liitude toetamisel. (Prell lk 580)

Konservatiivne suund on oma seaduseloome samuti rohkem fokusseerinud võrdõiguslikkusele, kuid siiski esitab mehe ja naise suhet seosena inimeste ja jumala vahel. Seksuaalset suhet aktsepteeritakse sellegipoolest abielu sees ning tagasihoidlikkus, austus ja truudus on kesksed väärtused. (Rosenthal lk 510) Konservatiivne judaism on muutnud *ketuba*-d selle võrra, et naisel on rohkem õigusi lahutuse saamiseks.

Rekonstruktsionistlik judaism on andnud mõlemale, nii hetero- kui homoseksuaalsele abielule võrdselt tähtsa positsiooni võrreldes eelmise kolmega, kus heteroseksuaalne abielu on siiski ühiskonna poolt soositav. Selles tähenduses on rekonstruktsionistlik judaism vastandiks teistele judaismi vooludele. (De lange lk 221).

Pere loomine nii judaismis kui religioonis, kui ka elus üldiselt, omab väga tähtsat rolli. Kui rääkida *halaha*-st, siis pere käsk tuleneb kahest motiivist. Üks on *lašebet* – täita maailma, teine *la'erev* – luua rohkem lapsi (Ir-Shay lk 98). *Halaka* seisukohalt on eesmärgiks sünnitada nii palju lapsi kui võimalik – see koormus aga on naise kanda. Lapse sünnitamine peab toimuma kohe peale abiellumist. Selles mõttes, väidab Ir-Shay, et naist judaismis rohkem ekspluateeritakse, kui võetakse vastu kui indiviidi. Ta viitab 15. sajandil elanud rabi Isaac Aramale, kes on eristanud kahte rolli – naine on indiviid, kes on võrdväärne meestega, seega on ta võimeline "aru saama loogika printsiipidest ja headusest"; teiseks ta on Hava (elu allikas) – loodud laste sünnitamiseks ja kasvatamiseks (Ir-Shay lk 96). Interpretatsioon, et naised ei tohi tegeleda pühakirja õppimisega ei pea seega paika, sest sellest järeldusest lähtuvalt on naisel samad õigused nagu mehel.

Abieluvälised seksuaalsuhted

Reformistlikus liikumises, nagu väidavad Carpenter ja Kaplan, ei ole abieluväline seks reguleeritud. Oma uuringus toovad nad välja reformistlike autoriteetide esindajate seisukohti abieluvälise seksi kohta, mis jagunevad järgmisteks vastusteks: igatüks reguleerib oma seksuaalset elu ise, see ei vaja sekkumist – selles ei ole midagi ebaeetilist ning seni ei ole see probleemiks olnud (Carpenter ja Kaplan lk 919); ei soovita sel teemal sõna võtta (Carpenter ja Kaplan lk 921); vähesed võtavad konservatiivse hoiaku esindajad arvavad, et armastus peab olema enne seksi (Carpenter ja Kaplan lk 920). Kriitika selliste hoiakute suhtes seisneb selles, väidavad autorid, et ajal kui tõstatati homoseksuaalsuse teema, noorte seas seksi kui sellist ei käsitletud ning polnud ka juhiseid selle kohta, kas selline akt on lubatud või keelatud, hea või halb (Carpenter ja Kaplan lk 926). *Halaka* reformistlikus käsitluses ei ole autoriteetne ning pigem mõistetakse selle all

õpetust, mis juute ühendab. Siiski on seisukohad, mis toodud Tooras kui ebaeetilised reformistlikus mõttes, keelatud kogukonnas praktiseerimiseks (Carpenter ja Kaplan lk 925). Reformistlik judaism näeb *halaka* probleemi vastuseisuna kultuurilistele väärtustele (Carpenter ja Kaplan lk 926).

Naise seksuaalsus

Feministlik suund judaismis väidab, et kuna rabid on mehed, on ka seadusandlus loodud vastava teadmisega (Rosenthal lk 500). Teadmine sellest, kuidas naine peab käituma ning mida tegema, on olnud seega puudulik (Rosenthal lk 501). Naise kohta siiski arvatakse, et teda ei stimuleeri mees ise või mehe suguelund, seetõttu et naised ei kaldu sellisel viisil erutama. Siiski soovitatakse naisel hoiduda pornograafilisest materjalist. (samas)

Naisesse suhtumine on kahetine. Ühelt poolt erutavad nad mehi ning stimuleerivad nende *ješer hara*‘-d, teisalt, naised kui nad on seksuaalselt aktiveerunud (läbinud passiivse faasi), ei suuda ennast kontrollida. Meeste jaoks on “rahustiks” Toora õppimine, naiste jaoks see seda ei ole. Rabid on arvanud, et tagasihoidlik riietumine ning meestega suhtlemist piirav seadusandlus on piisavad selleks, et tungid maha rahustada (Rosenthal lk 502).

Sellegipoolest ei ole mehel lubatud naist seksima survestada ja see liigitub vägistamise alla. Siinkohal antakse naisele õigus otsustada, kas ta soovib astuda vahekorda või mitte. Rosenthal kirjutab, et naistele jäetakse isegi eesõigus menstruatsiooniperioodi lõppemisel otsustada, kas on õige aeg astuda vahekorda või mitte. Naisel on igal hetkel õigus seksist keelduda (Rosenthal lk 504).

Naisel on siiski aktiivne positsioon. *Halaka* käsib mehel täita ‘ona’ seadust, mis tähendab naise rahuldamist siis, kui ta seda tahab. See on mehe kohustus. Kui mees keeldub kohustust täitmast, on naisel õigus kaevata ta rabiinlikku kohtusse (Rosenthal lk 506-508).

3.1.2 Erijuhtumid

Androgüün ja *tumtum*

Seksuaalsuse problemaatika kerkib ka olukorras, kui ei ole võimalik määrata inimese sugu. Androgüün ja *tumtum* on üks nendest stsenaariumitest. Mišna Bikkurim 1:5 kirjutab, et *tumtum* ja androgüün on samas kategoorias, kus naised. *Tumtum* on halakistlik termin, mis tähistab olukorda, kus isiku sugu ei ole võimalik määrata. *Tumtum*-ina vaadeldakse nii meest kui naist ja põhiprobleem on selles, milline staatus *tumtum*-ile määrata. Vahekord *tumtum*-iga ei ole liigitatav homoseksuaalse akti alla, kuna *tumtum*-i seksuaalne käitumine on nagu naisel (Idel lk 35). Samas on keelatud analne seksuaalakt, mida liigitatakse juba homoerootilise akti alla (Idel lk 35).

Rosenthal kirjutab tsideerides Maimonidest: "kurjategija on vabastatud surmanuhtlusest vaginaalse vahekorra puhul. *Tumtum* on kaheldava staatusega, seega seksuaalne vahekord *tumtumi*-ga võib olla karistatud rabiinliku (piitsahoopide) karistusega. Androgüünil on õigus abielluda naisega." (Rosenthal lk 529)

Hoiak homoseksuaalsuse vastu on tingitud sellest, et seda käsitletakse bioloogilise soojätkamise võtmes kui ebaloomulikku tegevust. Samas on modernsemad judaismi usuvoolud teistsugusel positsioonil, kus rõhk on pigem judaistlikel väärtustel (pühad, õpe, šabat) ning atribuutidel.

Soovahetus

Ortodoksses judaismis on soovahetus keelatud, kuid siis, kui tegemist on *tumtum*-i erijuhtumiga, kus on vajalik kirurgiline sekkumine, on see lubatud. Sellegipoolest ei käsitleta seda soovahetusena, vaid paratamatu olukorrana, kus juut tahab endale saada funktsionaalse keha. Kui opereeritud on olemas mehe suguelund, on vaja kohe peale seda ka *brit mila* – see annab õigluslikkuse mõttes vastava staatuse ning juut saab endale mehe kogemuse. (Gray lk 86). Soovahetus on lubatud ainult *tumtum*-ile – keelatud on seda teha mehele ja naisele, kelle organid on nii-

öelda korras. Sooga mitte rahul olemine ei anna ortodoksses judaismis õigust soovahetusoperatsiooniks (Gray lk 83).

3.2 Seksuaalsus ultra-ortodoksses kogukonnas

Võib-arvata, et ultra-ortodoksses kogukonnas on seksi teema tunnistatud tabuks ning seks liigitatakse tungiks, mida tuleb alla suruda. Petoki uurimus näitab, et ultra-ortodoksse kogukonna liikmed käivad stabiilselt konsultantide juures, et saada nõu, kuidas seksi rohkem nautida ning kuidas saada parimat intiimset kogemust. Petoki uuringu põhjal on üsna palju neid, kes on öelnud, et nende elus on vähe seksi ning nad tahavad saada rohkem rahuldust (Petok lk 22).

Samuti kinnitavad David ja Weitzman juhuseid, kus vanuse tõttu ei ole mees võimeline enam olema nii aktiivne, kui naine seda tahaks. Kuna nende toodud näites naine soovis endiselt intiimseid kogemusi, soovitas rabi mehel võtta stimuleerivaid preparaate ja kasutada neid sabati õhtul, selleks, et täita nii mitzva kui ka sabati õhtul '*ona* kohustus, kuna vastavalt *ketuba*-le on see endiselt jõus (David ja Weitzman lk 42).

Kaks vaadet seksuaalsusele *haredi* kogukonnas

Ribneri järgi on *haredi* paaridel välja joonistunud kaks suhtumist, millega seksi määratletakse. Esimeseks komponendiks on inimlik käitumine, mis peab olema sihilikult pühitsetud, vastasel juhul liigitatakse antud akt animalistlikuks. Ribner kirjutab, et füüsilisuse ja intensiivsuse poolest, ei saa seksuaalakt olla kunagi neutraalne. Partnerid peavad seksuaalvahekorras teadlikult keskenduma pühaliku atmosfääri loomisele läbi õigete mõtete ning läbi piiratud käitumise (peavad olema kaetud linaga) ning aja (eelistatud on sabati õhtu) (Ribner lk 55).

Teine perspektiiv näeb pühadust kui intiimsuhete tulemust. Ribner tsiteerib Friedmani (1997):

"Pühadus loob emotsiaalse seose abikaasade vahel nende seksuaalsuhte kaudu. Pühadus tõestab, et kummagi osapoole nauding mõjutab suhet tsementeerides abielu. Seksuaalne pühadus transformeerib füüsilise akti kogemuse, rahulduse spirituaalseks aktiks, mis on isetu, ning veendumuseks, mis on saavutatav

ainult intiimsuse vältel mõlema osapoole naudingut võimendades." (samas)

Seksuaalsuse aeg

Ortodoksse juudi identiteedi üks aspekte on *nidda* täitmine, kus on keelatud igasugune füüsiline kontakt menstruatsiooni ajal. "Kaks nädalat *on* ja kaks nädalat *off*", on muster, mis võimaldab juudi paaril värskendada oma seksuaalsuhet. On olemas kaks erandit, mis seda mustrit muudavad, see on ajal kui naine on rase ja lapse imetamise perioodil, kus on puudutamine ja seksuaalne vahekord on lubatud kuna naine on rituaalselt puhas. Ühelt poolt on ooteaeg üpris väljakutset pakkuv, teisalt kasvatatakse seksuaalset jõudu ja tõmmet. Selles, ütleb Ribner, on ka kolmas aspekt, mille eesmärk on teha abielu veelgi tugevamaks. See annab võimaluse laiendada mittefüüsilist žestipõhist lähedust (näiteks minna koos jalutama), mis annab emotsionaalse atmosfäärile veel ühe positiivse kokkupuutepunkti (Ribner lk 56).

Peale menstruatsiooni peab naine minema rituaalsesse basseini, mikve-sse ning eeldatavalt on sel õhtul oodata ka vahekorda. Sellega saab läbi *nidda* periood. Teine aeg seksi jaoks on sabati õhtu, kus peale söömaaega, peale klaasi veini (kohustuslik komponent) paar eraldub intiimseks vahekorraks (Ribner lk 57).

Vagadus on kõiges ortodoksse judaismi jaoks. Vahekord peab toimuma täiesti privaatses keskkonnas, ei tohi olla ühtegi avalikkuse aspekti. Abikaasad peavad olema vahekorra ajal täiesti paljad. Paar peab ennast katma seksi ajal linaga, kuid nad peavad olema täiesti paljad, ei tohi olla mingit riidetust ning lina ei tohi mitte mingil juhul neid eraldada. Reeglina toimub seksuaalakt pimedas. Ribner tõlgendab antud olukorda just vagaduse seisukohalt: seks peab olema sellises vormis, et iha ei läheks üle piiri ning ühtlasi tekiks ja säiliks ka pühadus. Ribner mainib, et aktsepteeritud praktikana ei vaata mees naise genitaale (Ribner lk 57).

Abieluöö seks on kohustuslik osa. Juhul, kui seks mingil põhjusel ebaõnnestub, tuleb sama intiimsuse tase taastada niipea kui võimalik. Alati on antud olukorras kohapeal olemas rabi või tema abikaasa, kes nõustavad ja aitavad kui miski seksuaalsuhtes ei toimi (Ribner lk 58).

Haredi nõustajad kasutavad seksist rääkides spetsiaalset sõnavara. Selles

terminoloogias esinevad fraasid nagu terviklikkus, täiuslikkus, side, vastastikune armastus, käsu täitmine, jumala antud suunis ja pühadus. Vältitakse traditsioonilist sõnavara, mida seksist rääkimisel kasutatakse. Üritatakse seejuures ka verbaalsel tasemel luua võimalikult intiimset atmosfääri (Ribner lk 59).

4. Homoseksuaalsus judaismis

4.1 Homoseksuaalsuse määratlemine

Homoseksuaalset tungi käsitletakse Heebrea Piiblis Leviticus 18:22 salmides. Põhitees seisneb selles, et mees, kes magab koos teise mehega, on väärt surma. Samasse kategooriasse kuuluvad ka intsest, zoofiilia ning vahekord naisega, kellel on menstruatsioon – kõiki neid keelde nimetatakse sõnaga *arajot*. Heebrea Piiblis siiski ei ole mainitud naiste homoseksuaalsust, keeld otseses mõttes rakendub meestele. Põhjuseks on selles ajalooline kontekst, kus Kreeka-Rooma kultuuriruumis magasid mehed nii naiste kui ka meestega (Kosman ja Sharbat lk 44).

Homoseksuaalsus juutide seas, kirjutab Rosenthal, oli väga harv nähtus ning detailset arutelu sel teemal ei olnud. On olemas Mišnas traktaadis Kiddušin 4:14 kaasus, kus Rabbi Jehuda keelas kahel õpilasel magada ühe ja sama teki all, kuid Rambam kirjutab, et sellised nähtused olid harvaesinevad. Pigem oli tähelepanu all mehe iha regulatsioon naise vastu. Josephus on kirjutanud homoseksuaalsuse kohta vaid niipalju, et see ajab segadusse (Rosenthal lk 526).

David S. Ribner on teinud oma uurimustööd ultra-ortodoksses ehk *haredi* kogukonnas, kontsentreerudes seksuaalse heaolu ja teraapiate uurimisele. Ribner on ise läbi viinud palju teraapiad *haredi* paaridele, konsulteerinud neid. Antud magistratöö raames on üritatud lahendada kompleksset probleemi, mis tekkib kirjutatud seaduse ja tegeliku elu vahel. Ühelt poolt on tähtis see, mis on *halaka*-s kirjas, teiselt poolt on suur küsimus, kuidas seda ellu viia. Seksuaalne tung *haredi* kogukonnas, kuidas on see reguleeritud?

Haredi elukorraldus, nagu on teada, on rangelt reguleeritud meeste ja naiste rollide vahel. *Haredi* tähendab jumalakartlikku inimest, neid, kes juhinduvalt religioossest seadusest. Fookus, nagu kirjutab Ribner, on mitte askeetlus, vaid jumala sidusus inimkonnaga, mis eeldab pühaduse sekkumist kõikidesse igapäevaelu aspektidesse. Välised manifestatsioonid, mis on ühised kõikidele *haredi* kogukondadele, on: tagasihoidlik-vaga rietus (mis on pigem nagu univorm), spetsiifilised soorollid, keskne tähelepanu abielule ning suured pered, range keeld

mehe ja naise puudutamisele enne abielu, puudutamise reeglid peale abielu, igapäevane palve ja õppimine, mis on rohkem mõeldud meestele kui naistele, elamine *haredi* rajoonides, *haredi* institutsioonide loomine (Ribner lk 54).

Naiste homoseksuaalsus

Tooras ei ole mainitud naiste homoseksuaalset tungi, siiski tuletavad rabid keelu Leviticus 18:3 salmist. Keelatud on see, kuna ei ole Iisraeli rahva seas kombeks. Samamoodi on selle puhul tegemist sotsiaalselt negatiivse mõjuga. Talmudis on välja toodud täpsem hoiak: Jebamot 76a on öeldud et "seksuaalne suhe naisega ei tee naist "ebakõlblikuks" abiellumiseks" (Rosenthal lk 527). Lesbide interaktsiooni ei vaadata kui seksi, kuna ainult mehega vahekorras olemine defineerib seksuaalakti. (Samas). *Hilkot Issurei Bi'a* 21:8 kinnitab, et Egiptuses oli meestel kombeks magada meestega ja naistel magada naistega (Kosman ja Sharbat lk 68) ning kuna Leviticus 18:3 keelab järgimast teiste rahvaste tavasid, on naistevaheline seksuaalakt ka keelatud. Nagu Rosenthal kirjutab, tuleneb see praktika mitte juudielust distantseerumisest, vaid võõramaalaste praktika ülevõtmise tõttu (Rosenthal lk 528).

4.2 Hoiakud homoseksuaalsuse suhtes

Ortodoksne ja konservatiivne judaism on selles suhtes ühel meelel, et seisukohad homoseksuaalsuse suhtes on *halaka*-s täpselt reguleeritud ega vaja muutmist. Reformistlik ja rekonstruktsionistlik vool aktsepteerivad homoseksuaalsust oma kogukondades, rekonstruktsionistlik välistab heteroseksuaalse ideaali täielikult (Rosenthal lk 530).

4.2.1 Traditsioonilised hoiakud

Ortodoksses judaismis on hoiak Heebrea Piibli suhtes autoriteetne. *Halaka* on põhiline allikas, millest juhendutakse. Ortodoksne kogukond käsitleb Toorat tervikuna, mitte valikuliselt ning selles seisneb ka kriitika liberaalsete kogukondade

suhtes, kus *halaka*-d valikuliselt selekteeritakse ja modifitseeritakse (Schwartzmann lk 488).

Ortodoksse judaismi seisukohalt ei kuulu homoseksuaalsus abiellumise kontseпти ega ole vastavuses piibelliku eetikaga. Ortodoksides arvates, kuna paljunemine ei ole võimalik, rikub homoseksuaalsus juudi perekonna ideaali. Kui need, kes rikuvad sabati ja kashruti seadusi, on ortodoksse kogukonna jaoks siiski vastuvõetavad, siis homoseksuaale paraku vastu ei võeta (Schulman ja Kaplan lk 154).

Rabi Norman Lamm väidab, et homoseksuaale ei tohi sanktsioneerida, tuleb lõpetada nende sotsiaalne kriitika ning vaadelda neid pigem kui patsiente, kes vajavad abi, kui et kurjategijaid. Siiski on ortodoksses judaismis suur vastuseis homoseksualismile, pigem suhtutakse neisse, kui inimestesse, kes ei suuda oma pattu juhtida ning ainus viis nendega kommunikeerida on aidata neil oma "haigusest" lahti saada (Lamm lk 200).

Konservatiivses judaismis on suhtumine sarnane, kuid mõnes kohas ka erinev. Leitakse, et homoseksuaalsus on oma loomuselt "vastik" ning Toora poolt keelatud ning tuleb täita *halaka*-st tulenevaid seadusi. Sellegipoolest jätab iga konservatiivne kogukond endale lõpliku õiguse ise otsustada, kas homoseksuaalseid paare vastu võtta või mitte. Siiski on keelatud homoseksuaalidel tseremooniates läbiviimine või olla vastu võetud rabiinlikesse ja kantorlikesse koolidesse (Greenberg lk 228). Konservatiivseid juute eristab praeguse seisuga reformistlikest see, et neil on ortodoksne hoiak homoseksuaalsuse suhtes. Judaismi konservatiivne vool aga ei ole lõplikult defineerinud oma seisukohta homoseksuaalsuse suhtes (Greenberg lk 30).

4.2.2 Liberaalsed hoiakud

Rekonstruktsionistlik ja reformistlik judaism ei käsitle teksti ettevaatavalt kui absoluutset tõde. Pigem lähtutakse eetilistest motiividest ning ollakse konteksti ja ajalooliste faktorite vastu. Keeldu ei käsitleta jumalikust seisukohast, vaid inimlikust. See seisukoht põhineb arusaamal, et Tooral ei ole jumalikku päritolu ning selle on kirjutanud inimesed – seega võib seda tõlgendada vastavalt oma

arusaamisele Ariel kirjutab, et „gei jaoks on homoseksuaalsus tema loomuse osa, mille jumal talle andis" (Ariel lk 93).

Rekonstruktsionistlik liikumine on välistanud igasuguse osa *halaka*-st, mis on vastu homoseksuaalsele aktiivsusele. Nad toetavad gei ja lesbi rabisid ning julgustavad kongregatsioone olema homoseksuaalide suhtes avatud (Alpert 2003, lk 34).

Reformistlike judaistide seisukohast on samasooline abielu siiski olnud problemaatiline ning kogukond pooldas heteroseksuaalset abielu. (Rosenthal lk 537).

LGBT kogukonna problemaatika seisneb selles, et neid võeta vastu kogukonda. LGBT kogukond on omalt poolt välja töötanud oma lähenemise ning omalaadse juudi seadusandliku interpretatsiooni, milles on muudetud palveid, reegleid ja rituaale (Carpenter ja Kaplan lk 919).

4.2.3 Rekonstruktsionistlik positsioon

Antud kogukonda tuleb käsitleda eraldi, kuna tegemist on väga omapärase interpretatsiooniga, mis on võtnud endale *halakha*-le vastassuunalise eesmärgi legitimiseerida seda, mis on keelatud ortodoksses judaismis.

Rekonstruktsionistlik judaism on võtnud endale eesmärgiks ning missiooniks legitimiseerida transsooliste, lesbide ja homoseksuaalide staatus ja roll judaismis. Kongregatsioonis on praeguse seisuga olemas homoseksuaalist rabid, lesbist rabid ja transsoolised rabid.

Rekonstruktsionistlikku vaateviisi iseloomustab omapärane tõlgendus Berešit 3:16 salmile, kus on öeldud, et Eeva ehk Hava nõidumise üks elementidest on see, et asetatakse mees valitsema naise üle. Rekonstruktsionistide arvates selline probleemipüstitus ei ole õige – ei ole arvestatud olukorraga, kus naine tahab valitseda naise üle, samahästi kui mees tahab valitseda naise üle (Alpert lk 364). Selleks, et lesbid saaksid olla judaismi osa, midrash Lilitist, peaks see hõlmama erootilist tõmmet Hava ja Liliti vahel (Samas).

Rekonstruktsionistliku judaismi seisukoht lesbide suhtes

Rebecca Alpert kirjutab, et lesbi identiteet võib sisaldada seksuaalsuhteid, erootilist kirge, neutraalsust soorollide suhtes, romantilist sõprust, poliitilist ja kultuurilist seotust naiste kogukonnaga, kõnelemisviisi, riietust ja ornamentikat. Lesbilik feminism. Alpert väidab, et juudi kogukond peab lubama rohkem lesbide nähtavust, siis nad suudavad näha, milline on lesbide täielik identiteet (Alpert lk 36).

Lesbide eesmärk on esitada juudi kogukonnale väljakutse, et naise ja mehe kui üksteist täiendavate entiteetide suhe ei toimi. Judaism põhineb sellel, et naine on olemas ainult mehega suhestudes ning kogu selle mõte on elu jätkamine. Judaismil ei ole rolli autonoomsele naisele, kes ei ole ennast sidunud mehe kaaslase rolliga. Lesbide seisukoht seisneb selles, et keskne identiteedi aspekt seisneb suhestumises mitte mehe, vaid naisega (Alpert lk 362).

Alpert väidab, et samuti on liberaalne judaism ennast sidunud ühtsesse voogu vana judaismiga ning see praktika ei ole vastavuses kaasaegsete eetiliste standarditega. Ta toob näiteks, et reformistlikud ja rekonstruktsionistlikud ning mõned konservatiivsed juudid on tugevalt seotud geimeeste ja lesbide õiguste toetamisega. Liberaalne judaism ignoreerib enamasti juudi seksieetikat, mis lubab ainult heteroseksuaalset ja monogaamset abielu. Liberaalsed juudid ei ole kohustatud riietuma tagasihoidlikult ega pea hoiduma meeste puudutamisest (Alpert lk 363).

Samuti toob Alpert välja, et juudi feminism võitleb mehe domineerimise vastu, patriarhaadi vastu. See aga on pigem küsimus võimust. Alpert sõnastab õiguste eest võitluse väljakutseks, mis esitatakse judaismi ortodokssetele vooludele. Mis on see põhjus, miks on vaja esitada väljakutse? Selleks, et naistel oleks rohkem õigusi ja naise hääl oleks kuuldav? Kuid, miks ei lähene rekonstruktsionistlik judaism sellele küsimusele mitte konstruktiivselt, vaid radikaalselt?

Eeva nõidus (Berešit 3:16) lõi Alperti arvates olukorra, mis tekitas vundamendi mehe ja naise koosluse loomiseks. Viitab ta lõigule Heebrea Piiblis,

Devarim 22:5, kus on keelatud segada sugu ning on kindel jaotus mehe ja naise religioossete kohustuste vahel. Kritiseerib Alpert judaismi selle eest, et puudub voolavus soo mõttes ja see tekitab absoluutse eristuse Samas puudub ka igasugune kõrvalekaldumise vorm (Alpert lk 368).

“Ta kirjutab: lesbid võivad soovida mehe privileege (s.t õigust kanda mugavaid riideid, õigust vabalt avalikkuses liikuda, õigust armastada naisi). Nad võivad otsustada, et naise bioloogilised rollid ei ole nende elus kesksel kohal. See ei tähenda niipalju samastumist meestega, kuivõrd naiste õigust defineerida end ilma eelarvamuslike hoiakuteta nende bioloogiliselt determineeritud rollide ja käitumise kohta (Alpert lk 370).

“Kristlik feminist Beverly Harrison, afroameerika lesbifeminist Audre Lorde ning juudi feminist Judit Plaskow, teiste seas, on alustanud tööd nende (st eelnimetatud rollide) ümberdefineerimiseks. Nad lisavad neile (rollidele) uue arusaama erootikast kui jõust, mis mõjutab meie elusid ja mis küll tuleneb sellest, kuid pole piiratud suguelundite seksuaalsusega. See on erootika tähendus, mis formeerub seksuaalsuse uue mõiste baasilt. Selle uue arusaama kohaselt ei ole seksuaalsus hirmutav, juhitamatu energia, mida tuleb kontrolli all hoida. Pigem on seksuaalsus inimese loovuse ja tohutu rõõmu potentsiaalne allikas” (Alpert lk 371).

Alpert tsiteerib: “Toetudes sellisele hoiakule seksuaalsuse suhtes kirjeldab Harrison (1988, xviii) uut religioosset seksuaaleetikat. Vaatamata sellele, et ta kirjutab kristlikule auditooriumile, on tema ideed selgelt kohaldatavad ka juudi kontekstis. Ta nõuab kehade ja emotsioonide kui moraalsete andmete allikate taasühendamist, austust keha terviklikkuse kui moraalse heaolu aluse vastu, kehade ja seksuaalsuse pühitsemist, lõpu tegemist soorollide jäikusele ja austust kõigi vastastikuste seksuaalsuseväljenduste suhtes. Samuti rõhutab ta puudutuste (sh suguelundite puudutamise) tähtsust kui ühte võimalust tunnete edasiandmiseks selle asemel, et tundeid kontrollida, ning käsitleb intensiivseid puudutusi kui hingejõu allikat” (Alpert lk 372).

Ülalpool kirjeldatud eetika loob võimaluse uueks arusaamaks naiste kehade ja puuduste ja seksuaalsuse positiivsest jõust ning laseb seksuaalsusel esile kerkida, et olla osa protsessist, mis võimaldab lesbidel leida positiivseid kogemusi ka judaismi sees.

Diskussioon

Antud peatükis proovitakse sünteesida ning analüüsida töös eelnevalt käsitletud seksuaalsuse aspekte ning antakse ülevaade selle kohta, mis toimub tänapäeval nendes liikumistes ning millised on nende kogukondade jätkusuutlikkuse väljavaated.

Esiteks tuleb viidata olukorra unikaalsusele. Judaismi käsitledes peab silmas pidama, et tegemist on Lähis-Ida rahvaga ja traditsiooniga, mis elab edasi diasporaas. Läbi ajaloo on nad seisnud silmitsi sotsiaalsete probleemidega, elanud võõrsil ning selleks, et rahvana püsima jääda, tuli välja mõelda vastavad meetodid. *Halaka* on põhiline meetod, kuidas tagada juudi rahva jätkusuutlikkus. *Halaka* eeldab kapseldumist ning teadud mõttes getostumist, selleks et jääda oma traditsioonide juurde. Välise maailma mõju on üritatud takistada ning see on meetod, milles ortodoksne traditsioon erineb reformistlikust, konservatiivsest ja rekonstruktsionistlikust. Ohtu aga nähti selles, et juudi rahva eksistents võib lõppeda.

Tänapäeval on olemas homoseksualistlikud sünagoogid, kus samamoodi tegeletakse Talmudi õppimisega. Siit küsimus, kuidas on võimalik, et homoseksuaalsed paarid on endiselt jäänud juudi religiooni juurde, kuigi see pole väga sõbralik homoseksuaalsete inimeste suhtes? Vastus seisneb selles, et kuna juudi traditsioon hõlmab endas elu kõiki aspekte, on Talmudi õppimine igas mõttes kasulik –käsitletakse probleeme, mis on seotud äriga, palga maksmisega, organisatsiooni juhtimisega jms. Seega Talmud jääb ükskõik millise orientatsiooniga juudi jaoks väga oluliseks ning lähedaseks tekstiks, milles on väga palju tarkust.

Rekonstruktsionistlik positsioon *halaka* suhtes on ebatraditsiooniline, kuid siiski, oluline on märgata seda, et endiselt on soov olla judaismi juures ja luua teistsugust kogukonda, kus inimesed leiaksid ning looksid enda jaoks oma judaismi.

Judaism annab sellele liikumisele endiselt inspiratsiooni ning moraalseid seisukohti, mis puudutavad *halaka*-d. Üles jääb siiski küsimus religioossusest – kas rekonstruktsionistlik vaade on pigem seotud traditsiooni kui ajaloolise nähtusega, tekstidega, rituaalidega, pühadega, kui et usuga?

Mitte ühtegi judaismi suunda ei saa hinnata kui negatiivset või positiivset, kõik need esitavad küsimusi, mis ootavad vastuseid. Juutide küsimused on muutunud. Ainuke oht seisneb selles, kas liberaalsete hoiakute kõrval judaism kui selline jääb ellu? Reformistlikus ning rekonstruktsionistlikus judaismis käib praeguse seisuga debatt selle üle, kas homoseksuaalne rabi võib abielluda mittejuudist inimesega? Kas selline küsimuse püstitus on judaismi poolt või vastu? Mõlemad liikumised ei näe selles probleemi, kuna kõige tähtsam mõte seisneb selles, et juut võib olla igaüks, kes tahab elada juudi elu, järgida tavasid ning olla toetatav judaismi suhtes. Mida rohkem inimesi järgib judaismi seadusi, seda parem. Juudiks olemine ei tähenda nende jaoks etnilist kuuluvust, vaid maailmavaadet ning elukorraldust, mis toetub juudi traditsioonidele.

Tulles tagasi ortodoksse hoiaku juurde, siis ka ortodoksne judaism on hakanud seksuaalsusele pöörama rohkem tähelepanu, harima inimesi ning sellest rohkem rääkima (Novis-Deutsch ja Engelberg lk 5). Tõepoolest ei ole varem küsitud naiste käest, kuidas nad ennast ühes või teises olukorras tunnevad? Nüüd on naise hääl saanud rohkem toetust. Sama moodi kui rääkida soolisusest, siis ka ultra-ortodoksses keskkonnas on naistel rohkem lubatud tegeleda juba karjääriga ning tegeleda tööga pere kõrvalt – näha on, et feministlikud pingutused on aidanud ka ortodokssetel kogukondadel olukorda ümbermõtestada (Longman lk 230).

Reformistlik, konservatiivne ning rekonstruktsionistlik judaism on niivõrd dünaamilised, et väga raske oletada, mis ühest või teisest tulevikus saab. Juba on olemas kaasused, kui inimesed tulevad tagasi ortodoksse judaismi juurde, kuna leiavad, et sealne *halaka* käsitus on sügav ja õige, seotud rohkem juudi traditsiooniga. Jadaismi eri suunad võivad tulevikus olukorra ümber mõtestada ning

vaadata seksuaalsusele täiesti teise nurga alt (see on ka nende liikumiste üks omapärasid, et need võivad muutuda iga hetk)⁶. Eelkõige sõltub see kogukonna liikmetest ning nende tahtest. Praegu on olemas juba tendents, kus reformistlikud liikmed pöörduvad ortodoksesse, kuna tunnevad, et see on neile lähedasem (Renee lk 548, Sands lk 530). Samamoodi on hulk neid, kes tulevad ortodokssest kogukonnast välja ning leiavad, et neil on vaja “sõbralikumat” ning vähem ranget judaismi (samas).

***Halaka* paindlikkusest ja struktuurist**

Eelnevate näidete põhjal, mis olid toodud seoses ultra-ortodoksse kogukonna seksuaalsuse probleemidega on näha, et tegelikult *halaka* on üsna paindlik. See ei takista nautida seksuaalelu, arendada suhte seksuaalset poolt (Blass lk 268). *Halaka* püüab öelda, kuidas teha seda vastaval moel, see, et see oleks inimesele hea⁷ - *halaka* ei püüa luua regulatsioone, mis on inimesele vaenulikud. Pigem on nii, nagu Lisa 1 intervjuus oli vastatud, et paraku see, mis on lihtne ei ole inimese jaoks hea. Liberaalsed liikumised pigem lähevad teist pidi. Inimene peab juhinduma endast ning mitte survestama ennast traditsioonidega, mis on aegunud. Siin kohal on mõlemal õigus: 44% ortodokssidest rikkub *nida* ajal reegleid (Guterman lk 343). Tekib siis küsimus, milleks on vaja *nida* regulatsioone nii keerustada, et neid on väga raske täita. Samas see on religiooni üks ülesannetest, luua inimestele eesmärgid, mis oleksid üle tema võimete – ideaalid, mis on saavutatavad ainult läbi pika aja. Liberaalsed liikumised jätab igaühele vaba valiku, kui karmilt või leebelt *nida* reegleid täita. Konservatiivid on läinud keskse tee läbi- 2 nädala *nida* perioodi asemel, teinud 1 nädala (mis on üsna optimaalne variant

---

⁶ Üks näide lugu Donetski (Ukrainas) messiaanliku judaismi kogukonnaga: ühel päeval kõik koguduse liikmed leidsid, et see mida nad teevad on vale ning otsustasid muutuda *Noahiitideks* (judaismi religioon maailmarahvale) ning mitme kuu pärast kogukonna liikmed muutusidki *noahiitideks*.

⁷ vaata intervjuud Lisa 1 ortodoksse rabiga

paljudele paaridele ning vähendab kokkupuute riski 7 päeva jooksul). Ortodokssed kogukonna liikmed on läinud karmistumise suunas just selle tõttu, et menstruaalne veri mõjub mehe hingele väga halvasti, seega üritatakse vältida kokkupuudet sellega.

Jääb õhku küsimus: kuidas korraldada seadusandlus nii, et see oleks ka teostatav?

Halaka printsiibid iseenesest on küllalt staatilised, kuid juudi kogukond on olnud alati väga dünaamiline ning interpreteerinud *halaka*-d kolmel või neljal kujul. Ortodoksse judaismi sees on loetamatult palju liikumisi – hassiidid (mille sees on omakorda boboveri, lubavitši, satmarite ning muud rühmitused), misnagdim, religioossed sionistid, sefardid. Seega see dünaamika kindlasti jätkub, kuid millises suunas, ei ole praegusaja uurijatele väga arusaadav.

Kokkuvõte:

Antud töö uurib arusaama kehist, soost ja seksuaalsusest judaismi peamistes vooludes – ortodoksses, reformistlikus, konservatiivses ja rekonstruktsionistlikus judaismis. Uurimuse käigus võrreldakse nende voolude seisukohti eelkõige seksuaalsuse (eelkõige homoseksuaalsuse) suhtes ning seda juudi religiooniseaduse ehk *halaka* kontekstis, üritades tuvastada viimase paindlikkust seoses religioossete kogukondade ees seisvate probleemidega, mis on seotud muutunud arusaamadega soost ja seksuaalsusest.

Juudi seadusandlus on kujunenud omapäraselt ja pika aja jooksul. Peale Teise templi hävitamist olid juudid pagenduses ning ei teadnud, kuidas oma traditsioone ja tavasid säilitada. *Tanna*-d ehk õpetlased leidsid olukorrale lahenduse seeläbi, et panid kirja *halaka* – tavade ning seaduste kogumi, mis peaks aitama juutidel elada diasporaas. Halaka keha ning seksuaalsuse kontseptsioonid pärinevad Toorast, loomismüüdist ning see on ortodoksse judaismi jaoks lähtepunkt. Reformistliku, konservatiivse ning rekonstruktsionistliku judaismi seisukohast pärinevad nende kontseptsioonid samast kohast, kuid nad loevad *halaka* teksti oma moodi. Traditsioonilises variandis on mehe ja naise vahel kindlad regulatsioonid, viimased kolm liikumist on üritanud mehe ja naise õigused võrdsustada. Transformatsioon hakkas toimuma 20. sajandi algusest tänu feminismi mõjule. Feminismi eesmärk oli näidata, et naised on ka inimesed ning naistel on olemas hääl ning positsioon ühiskonnas.

Seejärel hakkas transformeeruma ka seksuaalne käsitus. Ortodoksne judaism keelab paljusid tegevusi, kuna seda keelab *halaka*. Keelatud on seksimine enne abielu, samasooline abielu, petmine, *nida* korra rikkumine. Reformistlikus, konservatiivses ning rekonstruktsionistlikus käsitluses selline karm regulatsioon puudub – tegemist on teemaga, mis ei vaja sekkumist. Siiski reformistlikust seisukohast on keelatud kõik see, mis tundub ebaeetiline mehe ja naise suhtes (Cohen lk 38).

Abielu puhul on *halaka* seadnud eesmärgiks järglaste loomise, kuid see koormus on ortodoksses judaismis enamasti naise kanda. Samuti on eesmärk luua harmooniline seksuaalsuhe, mille peavad saavutama mõlemad osapooled. *Halaka*

järgi on seks vastastikune ning saab toimuda ainult siis, kui mõlemal osapoolel on huvi. *Halaka* seisukohalt on naine siiski see, kes otsustab, millal ta soovib seksida, millal mitte. Kui naine ei soovi, kuid mees vägisi tõmbab naise vahekorda, on tegemist vägistamisega ning see on karistatav.

Mehe ja naise roll seksuaalvahekorras on reguleeritud läbi abielulepingu – *ketuba*, kus mehele on määratud kohustus naist seksuaalselt rahuldada. Töös on välja toodud juhtumite analüüs, kuidas *halaka* seisukohalt mees ja naine peavad voodis käituma.

Töös on analüüsitud olukorda, kuidas ultra-ortodoksse kogukonna liikmed puutuvad kokku seksuaalsuse probleemidega ning kuidas konsultandid selles valdkonnas lahendusi leiavad. Peamisteks teemadeks on esimene vahekord ning vahekorra stabiilne jätkamine ja kuidas saavutada maksimaalne nauding.

Järgmisena analüüsitakse töös homoseksuaalsust judaismis – millele tugineb *halaka* ning milliseid argumente kasutatakse nii konservatiivses kui liberaalses käsitluses. Ortodoksne positsioon on ainuke, mis ei toeta homoseksuaalsust kuna seda ei toeta *halaka*, kuid teised liikumised on muutnud *halaka* käsitlust ning leiavad, et homoseksuaalsust ei tohi maha suruda, vaid neid inimesi tuleb pigem aidata.

Eraldi peatükina on välja toodud rekonstruktsionistlik positsioon, mis on kõige uuem suund judaismis. Rekonstruktsionistlik lähenemine on võtnud endale eesmärgiks legitimeerida mitte ainult samasooliste, vaid ka transsooliste staatust ning lubada ka neid jumalateenistust juhtima. Rekonstruktsionistlik suund võitleb patriarhaalse hoiaku vastu väites, et sama hästi võivad judaismi juhtida ka erineva seksuaalse orientatsiooniga naised.

Viimane osa lõpeb diskussiooniga, kus magistritöö autor võtab kokku ning analüüsib, millised on nelja judaismi liikumise tulevikuväljavaated ning kuidas käsitleda olemasolevat dünaamikat ning dispuuti, mis toimub *halaka* üle.

Lisa 1 Intervjuu Ortodoksse rabiga reformistlike suundade teemadel

Intervjueeritav oli teadlik intervjuu eesmärgist- kajastada seda magistritöös.

Mul on spetsiifiline küsimus, halaka käsitleb paljusid probleeme, mis käsitlevad mehe ja naise vahekorda, eriti mis on seotud puhtuse küsimusega jne. Kuid uute tendentsidega seoses, ma tahaksin teada, milline on positsioon ortodoksse judaismi seisukohalt, nende uute tendentside suhtes nagu Ameerikas esinevad reformistlikes liikumistes ning teistes, kus on lubatud samasoolised abielud jne. Kuidas halaka seisukohalt seda tuleb vaadelda ning kuidas suhtuda sellesse?

Rabi: *Halaka* on Toora seadused—see ei ole ortodoksne judaism või reformism. Toora seadus ütleb, et inimene peab suutma ennast kontrollida. Tegelikult see ei ole ainult Toora seadus, see on üldinimlik seadus. Mees ei saa rünnata naist, öeldes, et ta “ei saa sellega midagi teha, ta on väga ilus, nii ahvatlev, seega ma tahan teda proovida” — selline väljavabandus kohtus ei kehti. Miks? Seepärast, et inimene peab ennast kontrollima. Iga normaalne mees saab aru, perekondlik inimene, ta teab et tal on naine, väga hea naine, ei ole probleeme, nad sobivad üksteisele. Nendel on kaks tubli last. Tema töö juurde tuli uus sekretär, noor ja ilus. Nad joovad koos kohvi, palju aega veedavad tööl koos. Normaalsed inimesed, ilus naine ja mees. Loomulikult tekkib nende vahel tõmme. Kuid aju ütleb, tuleb kontrollida ennast — sest pere lõhkumine on halb, kahju on lastest, perest, naisest — mitte midagi head sellest ei tule. Inimene peab kontrollima oma emotsioone, oma tundeid, oma seksuaalset tungi. Vastasel juhul see lõppeb vangiminekuuga, lahutusega... mitte midagi head. Seega Toora annab meile kindlad juhised, kuidas kontrollida ennast — mitte sellepärast, et miski on sulle keelatud, sinu enda tahte vastu, vaid selleks, et sul oleks hea elu. Selleks, et elu kvaliteet tõuseks ning et intiimsus oleks püha, et oleks ka sellel uus sisu. See ei ole lihtsalt lihalik tõmme nagu koeral, vaid see on tõmme hing hinge vastu. Selle annabki meile Toora. Seega siis kui jutt on ortodokssest judaismist või reformistlikust judaismist ei ole see oluline. Küsimus on selles, mida ütleb Toora — õpi elu juhtima. Ning kui

sul on teine soov? Vähe sellest, et sul on teine soov, kui inimesel on soov olla vahekorras lastega, mis see siis on, pedofiilia? Vähe on sellest, et sa kontrollid ennast. Kontrollimise tulemusena sa pead olema õnnelik. Kui inimene kaotas kontrolli – siis ta on kas hull või purjus.

Mis teha sellises olukorras, kus Ameerika näitel seda tugevalt kultiveeritakse? Sealne positsioon halaka suhtes on traditsiooni mõttes erinev – nad väidavad, et see mis sa tunned, on õige tunne, seega on see hea.

Rabi: Iga inimene peab ennast kontrollima. Ma ei vastuta, miks üks teeb ühtpidi, teine teistpidi. Kui nii on hea hästi elada, miks nad siis omavahel riidlevad? Küsige neilt. Nad peavad vastutama enda eest, mitte teiste eest.

Tänapäeval on maailmas tendents, selles asemel, et kontrollida ennast — tee mida sa tahad. On arusaadav, et selline tendents võib viia kaoseni. On olemas uued koolid — vabad koolid, uus metoodika, lapsed õpivad seda, mida nad tahavad, seda, mida ei taha ei õpi, õpivad millal tahavad. Normaalsed inimesed saavad aru, et see ei ole päris nii. On vaja suunata lapsi, kõik teavad, mida on vaja teha selleks, et teha õigesti ning aidata teisi, selleks, et teha õigesti. Kui inimene ütleb, et nii ta tunneb, et see siis nii ongi – ma ei ole valmis kommenteerima võõrast arvamust. Inimene kontrollib ennast, oma elu, emotsioone jne mitte selle jaoks, et elada halvasti, vaid vastupidi – niimoodi sinu elu läheb paremaks.

Nad võtavad aluseks selle, et on kirjutatud, kui Jumal lõi Aadama – esimese inimese, siis seal oli kaks poolt – et inimene on nii mees kui naine. Nad just viitavad sellele momendile ning viitavad kabalistlikele interpretatsioonidele, et mehes võib olla naiselik hing ja vastupidi. Kuidas seda vaadelda?

Rabi: Saage aru, see on välja vabandamine. Kui võtta tekst ning pöörata seda ühes või teises suunas, võib leida ka selle, et varastada tohib. Olen kuulnud, et vanal ajal öeldi – “riigilt võib varastada, sest niikuinii on nad sulle võlgu”. Seega võib välja vabandada iga olukorda. See on veel hullem kui mitte kontrollida ennast. Kui inimene ei käitunud korrektselt — ta saab aru, et see ei ole õige ega hea. Kuid kui

inimene otsib väljavabandust see on veel hullem. Tooras, religioonis, kõikides religioonides on väljavabandus sellises olukorras võimatu. Minna, otsida, läbi hinge, läbi Adami ja Hava, see on otsene teksti eitus ning ka ratsionaalse iseenda eitus.

Lõppkokkuvõttes teeb inimene valiku, see on tema valik. Keegi ei vastuta teise eest. Minult küsitakse seda, miks mina olin selline, mitte miks keegi teine oli.

Me ei saa suruda peale oma arvamust teistele, kuid kui keegi tuleks ja küsiks minult nõu, moraali seisukohalt, ma ütlen talle: see on sinu perekonna jaoks, sinu enda jaoks hea ja teine on halb. See ei puuduta ainult seksi küsimust või intiimsust. See puudutab iga olukorda.

Ma panin tähele, et kogu selles diskussioonis, on väga raske kaitsta traditsioonilist olukorda, miks mees peab olema naisega, inimesed ei leia tihtipeale seda argumenti. Nad kehitavad õlgu ning ütlevad: "kuidas teisiti"? Mille peale reformistid ütlevad, et see on pealesurutud sotsiaalne konstruktsioon – võimalikud on ka teised variandid. Halaka seisukohalt, mis on kõige tähtsam eesmärk naise ja mehe vahelistel intiimsetel suhetel?

Rabi: Mehe ja naise vahel ei ole ainult intiimsed suhted. See on looming. Selleks, et teha kauss, on vaja vett, savi ning teisi komponente. Ühest komponendist ei saa midagi valmis. On vaja naist ja meest, et sünniks laps. Vastasel juhul ei ole võimalik sünnitada.

Kõige alguses on inimene loodud – mees naise jaoks, naine mehe jaoks. Nad võtavad vastu üksteist, nad küllastavad üksteist. Nad lisavad üksteise hingele lisaks. Tõepoolest võime leida sellist meest ja naist, kes ei sobi üksteisele. Kuid kõige algsem – *bria* – *basic material* – mees ja naine lihtsa materjaline, ilma lisandita. Nad sobivad üksteisele ning täiendavad teineteist. Seepärast nad sünnivadki nii. Ma ei ole näinud kaht meest, kellel sündisid lapsed, ilma naiseta. Ei ole näinud kaht naist, kellel sündis laps ilma meheta. Kui kõik on nii, nagu *bria* tasemel, siis ainult nii nad saavad luua tulevast maailma. Perekond – tähendab luua tulevikku. Kuid see, et nad elavad üksteisega, neil on tore ning meeldiv, vähe sellest, neil on hea olla. See ei räägi sellest, et nii see ongi.

Ma lugesin, et kui naine oli loodud, siis heebrea keeles on kirjutatud, loodi ta mehele vastu (mitte vastavalt): mis tähendab just seda, et naine on vastaspool mehe jaoks. Selles on päris suur dissonants. Miks jumal loob sellist keerulist struktuuri, et esimeselt pilgult tundub inimestele, et naisel on keeruline suhelda mehega, sest mõtlevad asjadest teisiti, neil on erinevad soovid.

Rabi: See ongi mõnus. See on äge. Jumal võis luua maailma nii, et lapsed sünniksid maailma ilma mehe ja naiseta. Lihtsalt õhust või nagu näiteks ussid või mis iganes. Sama oleks võinud olla ka inimesega. Kuid jumal loob just raskusi. Mõned loomad saavad juba teisel päeval või kuul süüa ning tegutseda iseseisvalt. Inimesed 18. eluaastani ei suuda ennast üleval pidada. Seega jumal ei loonud maailma selle jaoks, et meil oleks kerge. Vaid selle jaoks, et meil oleks huvitav, et oleks äge elada. Loomulikult on suhtes keeruline. See, kui miski on kerge, ei tähenda, et see on hea.

Kasutatud kirjandus

- Alpert, Rebecca T. 2003. "Religious Liberty, Same-Sex Marriage, and the Case of Reconstructionist Judaism." – *The Reconstructionist*: 33–42.
- Ariel, Yaakov. 2007. "Gay, Orthodox, and Trembling." – *Journal of Homosexuality* 52 (3–4): 91–109.
http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J082v52n03_05.
- Avishai, Orit. 2010. "What to Do with the Problem of the Flesh? Negotiating Orthodox Jewish Sexual Anxieties." – *Fieldwork in Religion* 7(2): 148–62.
- Benor, Sarah Bunin. 2004. "Talmid Chachams and Tseydikeses: Language, Learned-ness, and Masculinity Among Orthodox Jews." – *Jewish Social Studies* 11(1): 147–69.
- Berke, Matthew. "God and Gender in Judaism." : 33–39.
- Blass, David M, and Peter J Fagan. 2001. "The Treatment of Orthodox Jewish Patients in Sex Therapy." *Journal of Sex Education & Therapy* 26(4): 267–271.
- Butler, Deidre. 2012. "Modern Jewish Thought and Jewish Feminist Thought: An Uncommon Conversation." *Religion Compass* 6(1): 51–71.
- Carpenter, Karen, and Dana Evan Kaplan. 2015. "Non-Marital Sex in Reform Judaism: Reconciling Theory with Reality." *Sexuality and Culture* 19(4): 916–27.
- Cohen, Asher, and Bernard Susser. 2010. "Reform Judaism in Israel: The Anatomy of Weakness." *Modern Judaism* 30(1): 23–45.
- David, B. E., and G. A. Weitzman. 2015. "Sexuality in Advanced Age in Jewish Thought and Law." *Journal of Sex & Marital Therapy* 41(1): 39–48.
- Dorff, E. N., & Rosett, A. (1988). *A Living tree. The roots and Growth of Jewish law*. Albany, NY: State University of New York Press, Albany.
- Eilberg-Schwartz, Howard. 1991. "People of the Body: The Problem of the Body for the People of the Book." *Journal of the History of Sexuality* 2(1): 1–24.
- Eilberg-Schwartz, Howard, ed. 1992. *People of the Body: Jews and Judaism from an Embodied Perspective*. Albany, NY.

- Emmett, Ayala. 2007. "A Ritual Garment, the Synagogue, and Gender Questions." *Material Religion* 3(1): 76–87.
- Novis-Deutsch, Nurit, and Ari Engelberg. 2012. "Meaning Making Under the Sacred Canopy: The Role of Orthodox Jewish Marriage Guidebooks." *Interdisciplinary Journal of Research on Religion* 8: 1–31.
- Glassgold, Judith M. 2008. "Bridging the Divide." *Women & Therapy* 31(1): 59–72.
- Greenberg, Steven. 2004. *Wrestling with God & Men*. Madison, Wisconsin: The University Of Wisconsin Press.
- Gray, Hillel. 2015. "The Transitioning of Jewish Biomedical Law: Rhetorical and Practical Shifts in Halakhic Discourse on Sex-Change Surgery." *Nashim: A Journal of Jewish Women's Studies & Gender Issues*: 81–107.
- Gray, Hillel. 2012. "Not Judging by Appearances: The Role of Genotype in Jewish Law on Intersex Conditions." *Shofar: An Interdisciplinary Journal of Jewish Studies* 30(4): 126–48.
- Guterman, Mark A. 2008. "Observance of the Laws of Family Purity in Modern-Orthodox Judaism." *Archives of Sexual Behavior* 37(2): 340–45.
- Idel, M. 2005. "Androgyny and Equality in the Theosophico-Theurgical Kabbalah." *Diogenes* 52(4): 27–38.
- Ir-shay, Ronit. 2010. "Toward a Gender Critical Approach to The Philosophy of Jewish Law (Halakhah)." *Journal of Feminist Studies in Religion* 2: 55–77.
- Ir-shay, Ronit. 2006. "Family Planning : A Halakhic-Gender Perspective." *NASHIM: A Journal of Jewish Women's Studies and Gender Issues*: 95–129.
- Kirschner, Robert. 1988 "Halakhah and Homosexuality: a reappraisal", *Judaism; a Journal of Jewish Life & Thought*. New York, Judasim 37, 4: 450-458
- Kosman, Admiel, and Anat Sharbat. 2004. "'Two Women Who Were Sporting with Each Other': a Reexamination of the Halakhic Approaches to Lesbianism as a Touchstone for Homosexuality in General." *Hebrew Union College Annual* 75: 37–73.
- Lahav, H. 2007. "The One: God's Unity and Genderless Divinity in Judaism." *Feminist Theology* 16(1): 47–60.

- Lamm, N. 1974. "Judaism and the Modern Attitude to homosexuality" *Encyclopedia Judaica Year Book* Jerusalem.
- Lange, Nicholas de. 2002. *Introduction to Judaism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Longman, C. 2008. "Sacrificing the Career or the Family?: Orthodox Jewish Women between Secular Work and the Sacred Home." *European Journal of Women's Studies* 15(3): 223–39.
- Lustenberger, Sibylle. 2013. "Conceiving Judaism: The Challenges of Same-Sex Parenthood." *Israel Studies Review* 28(2): 140–56.
- Maybruch, Chana, Steven Pirutinsky, and David Pelcovitz. 2014. "Religious Premarital Education and Marital Quality within the Orthodox Jewish Community." *Journal of Couple & Relationship Therapy: Innovations in Clinical and Educational Interventions* 13(4): 365–81.
- Murray, M. 2008. "Female Corporeality, Magic, and Gender in the Babylonian Talmud." *Religion & Theology* 15(3/4): 199–224.
- Petok, William D. 2004. "Religious Observance and Sex Therapy With an Orthodox Jewish Couple."
- Prell, Riv-Ellen. 1982. "The Vision of Woman in Classical Reform Judaism." *Journal of the American Academy of Religion* 50(4): 575–89.
- Rabonowitz, Henry. 1983. "Talmud Class in a Gay Synagogue." *Judaism*: 433–34.
- Renee, Debra. 2017. "Women Who Return to Orthodox Judaism : A Feminist Analysis Published by : National Council on Family Relations Women Who Return to Orthodox Judaism : A Feminist Analysis." 47(3): 543–51.
- Ribner, David S. 2003. "Modifying Sensate Focus for Use with Haredi (Ultra-Orthodox) Jewish Couples *Journal of Sex & Marital Therapy* 29:2(November 2011): 165–71.
- Ribner, David S. 2003. "Determinants of the Intimate Lives of Haredi (Ultra-Orthodox) Jewish Couples." *Sexual and Relationship Therapy* 18(1): 53–62.

- Ringel, Shoshana. 2007. "Identity and Gender Roles of Orthodox Jewish Women." *Smith College Studies in Social Work* 77(2–3): 25–44.
- Rosenthal, Rachel Sara. 2006. "Of Pearls and Fish: An Analysis of Jewish Legal Texts on Sexuality and Their Significance for Contemporary American Jewish Movements." *Columbia Journal of Gender and Law* 15(2).
- Sands, Roberta G., Robyn Rapoport Spero, and Rivka Ausubel Danzig. 2007. "Gender Differences in the Construction of Spirituality, Work, Learning, and Community by Baalei Teshuvah." *Sex Roles* 57(7–8): 527–41.
- Schleicher, Marianne. 2011. "Constructions of Sex and Gender: Attending to Androgynes and Tumtumim through Jewish Scriptural Use." *Literature and Theology* 25(4): 422–35.
- Schlesinger, Yaffa, and Victor Appell. 1997. "Jewish Responses to AIDS." *Journal of Homosexuality* 33(1): 17–34.
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=9707170591&site=ehost-live>.
- Schulman, M. A., and R. S. Kaplan. 2015. "Homosexuality as an Issue in the Psychoanalytic Treatment of Lubavitch Chassidim." *International Forum of Psychoanalysis* 24(3): 153–61.
- Schwartzmann, Julia. 2012. "Religious Writing by Orthodox Jewish Women: Creating a Theology." *Journal of Contemporary Religion* 27(3): 485–501.
- Secunda, Shai. 2012. "The Construction, Composition and Idealization of the Female Body in Rabbinic Literature and Parallel Iranian Texts: Three Excursuses." *Nashim: A Journal of Jewish Women's Studies & Gender Issues*: 60–86.
- Zeitlin, S. (1948). The Halaka : Introduction to Tannaitic Jurisprudence. The Jewish Quarterly Review, 39(1), 1–40.
- Religioosed tekstid on tõlgitud inglise keelest töö autori poolt. Tekstid on võetud online raamatukogust www.sefaria.org

Summary: Sexuality in judaism and the flexibility of jewish religious law regarding the sexual relationships

This work investigates understanding of body, gender and sexuality in judaism's main movements: in orthodox, reform, conservative and reconstructionist judaism. During this research is compared these movements positions towards sexuality (mostly homosexuality) in the context of halakha, where it is tried to see the flexibility regarding to the problems, what communities face which is connected to the change of understanding gender and sexuality.

Jewish jurisprudence has been formed during long time. After destruction of the Second Temple, jewish started to live as refugees and didn't know how to keep their traditions and customs. Tannaim, the sages, found a solution to this situation – they wrote down the halakha, collection of the laws and customs, which would help jews to survive in diaspora.

Halakhic conceptions on the body and sexuality, are based on Torah, on the creation myth, which is the basic axiom for orthodox judaism. Positions of reform, conservative and reconstructionist judaism are based on the same book, but they interpret it in a different way. In a traditional format, there are strict regulations on the behaviour between man and woman – last three movements have been trying to give all gender equal rights. Transformation started to begin at the beginning of 20th century, based on feminism influence. The goal of feminism was to show that women are human too and that woman have the voice and position in the society.

Then the transformation of sexuality began. Orthodox is against to many actions regarding the sexuality because halakha tells so. Sex before marriage is prohibited, same with same sex marriage, violate the *nida* regulations. In reform, conservative and reconstructionist positions, these strict regulations are missing. This is a topic where discussion is not needed. Although, in reform judaism is prohibited everything which seems to be unethical between man and woman.

In the case of marriage, halakha has been setting a goal for creating next generation and procreation, but in a case of orthodox judaism it has been woman responsibility to raise the children. Another goal is to create harmonious sexual relationship, where it is needed active participation from the both genders. By halakha, sex can happen only when there is interest from both parties. From the halakha position, woman is the one who decides, when she wants to have sex when not. If the woman is not willing and the man is pushing her in an aggressive way to have sex, it is seen as rape.

Man and woman role on the sexual relationship is regulated through marriage agreement – ketuba, where it is compulsory for a man to fulfil woman sexual desires. In this work, it is provided analysis, how from the halakha point of view man and woman should behave.

In this work it is also analysed, how in ultra-orthodox community are dealing with sexual problems and how consultants in these cases are finding the solutions. Main topics are connected to first sexual act, how to continue with sustainable sexual life and gain maximum pleasure.

In next part there is analysis on the homosexuality in judaism – what is in the basis of halakha position and how the arguments are placed in conservative and liberal interpretations. Orthodox position is the only one which does not support homosexuality because halakha is not supporting that. But other movements have been changing halakhic regulation and hold the position that homosexuality should not be under press, people should get some aid.

Reconstructionist position is shown in the separate part, which is the newest in judaism. Reconstructionist movement has been setting a goal not just to legitimise same-sex marriage but also allowing transgender to the service and marriage. Reconstructionist movement is fighting against patriarchate positions, claiming that women could lead the judaism in the same way even with different sexual orientations.

Last part is ending with discussion, where the author of the master thesis is summing up and analyses the perspectives of the 4 judaism movements listed before and how to handle the dynamics and disputes that are held over halakha.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja
lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Nazari Goudin,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose:
„Seksuaalsus judaismis ja juudi religioosse seadusandluse dünaamilisus
intiimsuhete reguleerimisel“, mille juhendaja on PhD Anu Põldsam,
  - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise
eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni
autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja
lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi
ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 04.05.2017.